

Jednotná fronta svobody?

V radikálně levém týdeníku „Čin“ vyšel tento projev údivu:

„Na komunistech mne vždycky znovu a znovu udivuje, jak jsou v té obecné kapitalistické spoušti blažení a spokojeni. Vskutku není mnoho potřebí na tomto světě k úplnému štěstí. Na příklad jít večer na schůzi, prohlásit, že je všecko úplně prohnílé, že to musí prasknout a že to zkrátka třídní boj a proletářská diktatura všechno spraví.“

Podobný úžas jsme tady už několikrát vyjádřili. Ku podivu, říkali jsme, jak někteří lidé dovedou se uspokojit a nasytit tím, že vyrazí ze sebe několik radikálních slov; řeknou a pozdraví duši svoji; zařadili se do galerie zasloužilých; nic více jim není potřeba. To, aby nebylo pochyb, se týká jen určité sorty komunistických intelektuálů. Komunistický dělník je vážnější a vnitřně počestnější tvor.

Aby čelila známým katastrofálním a barbarským německým událostem, vydala „Levá fronta“ (která má se ke komunismu jako dveře k pokoji) zvláštní vydání svého časopisu, jež sama označuje za sensaci a v němž otiskla projevy některých intelektuálů proti hitlerismu. Věru malá sensace. Existuje už hezky dlouho mezi námi skupina intelektuálů, kteří každý týden vydají proti něčemu protest nebo pro něco manifest; zbrázdili svými projevy celý širý svět; protestovali už proti událostem ve všech zemích, vyjma proti jakýmkoli událostem v Rusku; velmi si libujíce v této formě nečinné činnosti, učinili z veřejného kolektivního projevu věc tak obyčejnou a ošumělou jako je feuilleton. Ještě žádný jejich projev neměl účinku; poslední si maďarská vláda ovšem popravila, koho chtěla, ačkoliv p. Teige a jeho druhové zasypali maďarského vyslance svými telegramy. Není ovšem jisto v takovém případě, nejde-li vůbec víc o p. Teigeho než o popravovaného. Je těžko uhadnout, co — mimo projev smýšlení — má být vykonáno. Poněvadž bez rozpaků protestují tito muži i proti událostem v tak vzdáleném prostoru, na který zřejmě nemohou mít žádného vlivu, jako je útlak domorodých dělníků v holandských koloniích, zdá se, že si už jednou pro vždycky zvykli na neúčinnost svých projevů. Nestydí se, když se ukáže, že nemají sílu ani mírného vánku. Jsou to pijáci svých vlastních slov.

Nyní tedy zase vydali zvláštní číslo proti hitlerismu, a zdá se, že se těmi dvěma stránkami napěchovaných slov uvedli opět do stavu štěstí. Obrany proti fašismu jest u nás věru zapotřebí. Týden zjevu triumfující bestie v Německu pověděl dosti i těm, kteří mají tak málo fantazie, že si to nedovedli předem představit. Ale jakou oporou mohou být naši věční manifestanti? Co se skrývá za jejich slovy? Přečtěte si projev, který s některými jinými výtvarnými umělci sepsal náš milý a ve všech manifestech přítomný Adolf Hoffmeister. Projev ten končí: „Slibujeme pomoc německému proletariátu, německému umění a inteligenci v jejich boji proti nástupu hrůzovlády a zkáze duchovních hodnot, důvěřujeme jejich síle, odvaze a odhodlání, nedat se!“ Tedy,

krátce řečeno, německý proletáři, pomoz si sám, a Adolf Hoffmeister ti pomůže. Nedáš-li se, on byl při tvém slavném boji. Ale dáš-li se, jsi-li příliš slabý proti monopolu násilných prostředků, který si nyní Hitler přivlastnil v Německu právě tak jako Stalin v Rusku, čím ti asi pomůže náš československý povídálek? Jistě je ochoten podepsat ještě několik manifestů, ale za touto hranicí zbývá jen „něco, co se nic nazývá“. Pan Hoffmeister se ovšem nepohne. „Pomoc“ je fráze. Neřest není v tom, že se nepohne, neboť opravdu nebude moci. Ale neřest je v tom, že kolem sebe hází velkými slovy, za nimiž nic není. To je podstata zvláštního vydání „Levé fronty“, jež je podle úsudku vydavatelů sensací. Je snad opravdu sensací v určitém smyslu: jako ukázka, jak velký vliv přisuzují někteří lidé pouhým slovům.

Pravdivá situace jest taková: pomoci německému proletariátu nebo německé demokracii všichni dohromady nemáme sil. Můžeme se starat jen o sebe. Proti mezinárodnímu fašismu nemůžeme vykonati více, než svou zemi proti fašismu ubrániti. Jakou roli v tom hraje většina podpisovatelů z „Levé fronty“?

Není možno přehlédnout, že je to skupina bankrotářů jedné teorie. Této teorie totiž: je třeba, říkalo se, jen přiostrťovat každý konflikt, je třeba jen postavit proti sobě dvě nesmiřitelné fronty, stačí vyvolat boj, aby z toho vzešlo vítězství komunismu. V Německu tedy, jako předtím v Maďarsku a v Itálii, byl konflikt, byl boj, byly proti sobě dvě nesmiřitelné fronty. Vzešel z toho výsledek takový, že je třeba vydat zvláštní sensační vydání „Levé fronty“. Činnost třetí internacionály v Evropě má paradoxní výsledky: všude, kde se jí podařilo vyostrit situaci k boji, vyšel jako vítěz fašismus. Poněvadž se to stalo již v tolika zemích, můžeme mluvit o bankrotu této teorie. Patnáct let vyzývali v Německu komunisti k boji. Nyní drtivě spadl na ně jeho výsledek. Nejinak by to dopadlo i v ostatních evropských zemích, také u nás. Zde všude je rozdělení reálních sil takové, že daleko nejpravděpodobnějším vítězem konfliktu bude fašismus. Třetí internacionála je dnes proti fašismu tak bezmocna, jako byla r. 1914 bezmocna druhá internacionála proti válce. Její evropská činnost vypadá podle toho, abychom ji mohli nazvat generálním ubytovatelem fašismu.

Víme, co se na to odpoví. Řekne se: Hitler, toť epizoda, po něm přijde rudé Německo. Tedy opět nová proroctví. První bylo: z konfliktu vyjde komunismus jakožto vítěz. Prímých bojů o moc bylo v Německu již několik, ale proroctví se nespnilo. Kdo má chuť věřit proroctví čísla dvě, které vychází z téže přehráté mysli? Máme období v minulosti: když se roku 1922 v Itálii zmocnil Mussolini vlády, obcházely tytéž existence a tvrdily s pochechtáváním, že do půl roku pod rouškou noci chvatně opustí tento muž břehy italské. Od té doby mnoho lidí pod rouškou noci opustilo břehy italské, ale Mussolini mezi nimi nebyl. Neklamte se podobně o Hitlerovi. Za ním stojí více sil,

než stálo tenkrát za Mussolinim. Také hitlerism je na velmi dlouhou dobu stav definitivní.

Vítězství hitlerismu potvrzuje správnost diagnózy, kterou vždy jsme činili proti „Levé frontě“ a celému jejímu pozadí: podaří-li se vám opravdu rozpoutat boj, nevyjde z něho vítězně Belzebub váš, nýbrž nějaký jiný, vám obzvláště nepřijemný a zvláštních vašich vydání vyžadující Belzebub.

Chcete-li opravdu bojovat proti fašismu, jest vám, pánové, dohodnout se, jaký stav chcete proti němu hájit. Je opravdu velmi třeba jednotné fronty, ale jaké a k čemu? Nekojíme se naději, že byste uznali demokracii za stav hodný obhajoby, ani nyní ne, když ji v blízkém sousedství máte tak hrůzně konfrontováno s fašismem. Nemáte tolik duchovní svobody, aby ve vás roztálo několik frází. Vy za jistě i nadále zůstanete zuřivými útočníky na demokracii, tento jediný stav, který v Evropě je schopen fašismu čelit. Budete bít do české demokracie dál, jako vaši soudruzi v Německu bili do německé, s tímž výsledkem, jestliže demokracie v této zemi nebude silnější. Skutečný odpor proti fašismu (ne ten slovní, ve kterém jistě nad jiné vynikáte), bude se dít bez vás a budete mu, jak jste zvykli, vpadat vzad. Vaše jednotná fronta proti fašismu není zase nic než agitací fráze.

Jen silná a spořádaná demokracie se může fašismu ubránit. Ale to je to poslední, čeho byste byli schopni si přát. Podrývající demokracii, zůstanete — jakožto objektivní zjevy — podporovateli fašistické náuky. Na omluvu můžete uvésti jedině svou víru v onen mystický poslední den, kdy se vše jedním rázem změní, který je už tak dávno omluvou vaší anarchičnosti. Ale němečtí Adolfové Hoffmeisterové se také dost napovídali o onom posledním dnu a opovrhovali proto demokracií. Nehrabali by ji teď špendlíčkem?

Z řady projevů v „Levé frontě“ se odlišuje projev F. X. Šaldy, a sice ohnivým vyznáním víry ve svobodu. Praví:

„Reakce, to mně znamená násilnictví. Sama představa svobody jest těmto lidem k smíchu. Samy statky duševní, svoboda přesvědčení, svoboda myšlení, svoboda víry, svoboda vědeckého badání jsou těmto lidmi ohrožovány. My všichni, kteří žijeme z ducha a tvorby, z hledání a kultu pravdy, musíme na stráž, musíme se brániti. Naše dědictví, naše právo volně myslet, svobodně tvořiti, které nám vybojovali v tuhých pŕtkách naši dědové a naši otcové, které jsme si vybojovali také my sami, je zničeno. Svět se má zase vrátiti do stavu své nezletilosti, pod diktaturu meče a bodáku...“

Veliké jednotné fronty jest třeba proti zfašisování střední Evropy. Jednotné fronty intelektuálně dělnické. Fronty všech, kdo dovedou oceniti svobodu, jako jeden z nejvyšších statků duchovních, jako sám vzduch, bez něhož není možno trvale dýchat a žít.“

Jsmo pohnuti a vděčni, že se tu významný muž tak srdečně přiznal ke svobodě, již poslední móda nakazuje opovrhovat. Ale je také většina pánů z „Levé fronty“ pohnuta a vděčna? Jak by mohli být? Jejich programem je přece nahradit svobodu diktaturou. Také jim přece je představa svobody k smíchu. Otiskují-li přesto projev Šaldův, je v tom jakási ohybná neupřímnost. A jestliže pak dokonce si i „Rudé právo“ s jásotem Šaldův projev pro svobodu ocitovalo, tu zůstává rozum docela stát. Je to zcela takové, jako kdyby si řezník v krámě mezi půlky telat a kýtami vyvěsil vegetariánský plakátek. Právo volně myslet, svobodně

tvorit, věřit a badat, to je lidmi z „Rudého práva“ stejně ohrožováno jako fašismem. Jejich program o tom výslovně a krátce říká: odstranit. Jak mohou pak Šaldovy řádky otisknout bez uzardění? Ale patrně je v tomto ke klamu náchylném světě všechno možno.

Šalda mluví o „jednotné frontě všech, kdož dovedou ocenit svobodu jako jeden z nejvyšších statků duchovních“. Vy, pánové z „Levé fronty“ a „Rudého práva“, jste si to otiskli a doporučujete to. Je opravdu možno, že byste se byli tak změnili? Nebo opět účel světi prostředky a popřáváte vyznavači svobody, aby si popovídal, až do onoho mystického posledního dne, kdy ho zašlápnete spolu s ostatními?

Tedy, ruku na srdce a: jakou frontu opravdu chcete?
F. Peroutka.

poznámky

Krise jako výmluva?

Hospodářská krise má i svoje psychologické důsledky. Dovolávají se jich i ti, kterých se nedotkla. Platy i mzdy snižují i podnikatelé, kteří krisi netrpí. Proč by si nepomohli i oni tím argumentem: jest krise, musíte slevit! Jsou obory — není jich mnoho, ale jsou — které krise staví přímo na nohy. Krise nese s sebou i přesun v konsumu. Kupují se jiné věci, rozpočet rodin vypadá dnes jinak. Jsou obory, které hodně vydělávají, ale i ony se staví do řady těch nařikajících: je zle, je krise, musíte slevit. Jsou podniky, které by nemusily srazit platy a mzdy. Ale proč by nesnižovaly, když vědí, že z řad nezaměstnaných dostanou síly o hodně lacinější?

V politickém životě slyšíme pak často říkat politickou levici: vzhledem k té hospodářské krisi se držíme velmi dobře. To „držet se dobře“ znamená utrpět menší ztráty. Levice, která takto uvažuje, která jest ráda, že v době hospodářské krise se drží, t. j. má jen menší ztráty, nevidá se otázce jasně do tváře. Hospodářská krise dává za pravdu levici: ale lidi odvádí na politickou pravici. V tom jest paradox. Hospodářská krise dává za pravdu levici, že hospodářství potřebuje důkladně přestavby od základů; dává jí za pravdu v tom, že dosavadními prostředky proti hospodářské destrukci nevystačíme, protože tyto prostředky jsou jen vnějším léčením, které nejde k jádru bolesti. Čteme stále slova, že společenský řád se hroutí. Politická levice má představy, byť ne vždy jasné, jak by se mělo organizovati hospodářství, aby bylo v pořádku, aby dalo všem práci a chleba. Hospodářská pravice jest bezradná, neboť vývoj věci jde přes její hlavy. Byly by zde tedy předpoklady, aby lidé stále ve větším počtu si uvědomovali, že jejich zájem a jejich názory jim příkazují, aby rozmnožili řady levice. Jest dobře, drží-li se dnes levice, ale jest to málo. Doba jest vhodná pro ofensivu. Ne potud, že by mohla rozvinout prakticky svoji práci; k tomu nemá moci. Ale myšlenkově jest situace zralá pro levici. Vidíme-li však, že levice stále ztrácí v době, kdy doba dává jejím rozborům za pravdu, nemůžeme si to vysvětliti jinak, než že ztrácí důvěru v širokých masách ne proto, že by její věc byla špatná, ale proto, že jí nedovede propagovati, nebo že řadou chyb si odpudí lidi, kteří by k ní patřili. V. G.

Rieger

Riegerův obraz s lety jasní; jeho postava jako by vyrůstala na podstavci let, v nichž působil. Jeho fotografie proniká stále více na stránkách historie z jeho let. Kolik jmen jeho vrstevníků již je zapomenuto! Kde jsou ti, kteří ho vyhazovali z národa, jak dělali před ním a po něm? A kde jsou ti, kteří šli proti němu? Kde je mladočešství, které porazilo staročechy? Kde je to mladočešství, které chtělo dělat politiku lepší a vyšší než staročesi? Rozklad nastal v tomto směru. Nemělo vnitřní duchovní síly, aby zabránilo tvoreni nových frakcí, když mladočeská politika, říkající, že slouží národu, nesloužila téměř nikomu. Mladočešství, vtělivši se v národní demokracii, dopracovalo to tak daleko, že jest malou, vnitřně rozloženou frakcí, nevroula a defaťistickou, která se chytala fašismu a která se bojí Stříbrného; jenom to, že se opírá o průmysl, prodlužuje její — ne trvání — ale zanikání. Nehledíme-li k Rašínovi — který nebyl mladočechem a který — podobně jako V. Dyk —

znal před válkou kulturní a politické nebezpečí mladočešství: kolik dalo mladočešství našemu životu skutečných postav, na které historie jednou bude moci vzít měřítko, jímž poměří politický formát Riegrův? Co dalo mladočešství jako proud české kultury? Zůstalo si věrno; sepsulo Riegra, že prodával národ za štamprli koňaku. To dělá i dnes. Jeho politická malost nenávidí vše, co má trochu větší formát. Staročeši měli své zásluhy; hůře bude tomu, kdo bude jednou hodnotit funkci mladočešství u nás. Půjde myšlenkovou pouští. Poriegrovska česká buržoasie nedovedla vytvořit nic kladného. Ti, kteří porazili Riegra, starají se hodně o to, aby přes jejich přízemní malost stále jasněji vynikala postava Riegrova. V. G.

Fiasko filmového kontingentu

Nesmyslná touha po soběstačnosti, která v posledních dvou letech ochromila celou mezinárodní směnu zboží a tak nepřímo ještě přispěla k zhoršení současné hospodářské krise, se jeví jasně i v bilanci našeho filmového obchodu za minulý rok.

Československo přistoupilo k ochraně své filmové výroby dosti pozdě — teprve v první polovině minulého roku. Jednalo se zprvu pouze o posílení zkomírající domácí produkce (teprve na podzim přistoupila k tomu i snaha o ochranu domácí měny), která právě v té době se ukázala neschopnou čelit zahraniční konkurenci, což se nejlépe jevílo v několikátýdenní nezaměstnanosti našich jediných zvukových atellerů AB na Vinohradech na začátku roku 1932. Zavedený kontingent filmového dovozu, zprvu 1:7, později 1:5, měl jednak omezit zbytečně velký příliv zahraničních filmů k nám, jednak povzbudit domácí výrobu k větší aktivitě subvencováním každého výrobce domácího filmu pěti dovozními kontingentními listy v celkové hodnotě 105.000 Kč. Jak se však můžeme z právě publikovaných statistických čísel o domácí filmové produkci a o dovozu filmů ze zahraničí za minulý rok přesvědčit, nesplnil kontingent hlavní v něj skládanou naději, neboť počet celovečerních hraných filmů, vyrobených u nás v roce 1932, zvýšil se oproti celkové produkci roku 1931 pouze o 4, z 18 na 22. A vezmou-li se v úvahu i cizojazyčné verze u nás vyrobené — 3 v roce 1931, ale pouze 1 v roce 1932 — zmenšuje se kvantitativní přírůstek naší produkce na pouhé dva filmy, což značí úplné fiasko celé této široce založené akce pro povzbuzení domácí výroby. Tím spíše, jestliže i kvalitativně se český film, jakkoliv to zní při tak dost nízké úrovni našich filmů v minulých letech velmi nepravděpodobně, ještě zhoršil.

Jediné, čeho bylo dosaženo zavedením kontingentu, bylo radikální snížení dovozu zahraničních filmů. Na místo 472 dovezených celovečerních filmů ještě v roce 1931 byli jsme nuceni se v minulém roce spokojit s necelou polovinou tohoto počtu — s 218. Jelikož jde však pokles z největší části na vrub amerického filmu, nebyly tím všim naše biografy zbaveny, jak mnozí očekávali, toho podprůměrného německého braku, který čím dále tím více postupuje celou německou produkci. Naopak, citelný nedostatek nových filmů způsobený o 54% snížením dovozem „umožnil“, že i ten nejhorší z dovezených filmů našel snadno své umístění v našich kinech, která uměle vyvolaným nedostatkem pohotových nových programů stále ještě těžce trpí.

Jak již bylo uvedeno, jde pokles dovozu filmů v roce 1932 převážně na vrub dovozu amerického filmu. Dnes, kdy se již všeobecně uznává beznadějná mělkost a šablonovitost evropské filmové produkce, zejména letošní, kdy se však i po celé Evropě ozývají hlasy významných estétů a publicistů, upozorňující na četné umělecké hodnoty nové americké filmové produkce, dnes si lze již otevřeně přiznat, že zavedením filmového kontingentu bylo vlastně nejvíce poškozeno obecnstvo. Je tomu právě rok, co jsme viděli poslední velký americký film — Sternbergův „Shanghaiský express“ (s Marlene Dietrichovou). Od té doby se u nás odmlčely jak Paramount, tak i M.G.M., Fox, Universal a United Artists, tyto největší produkční společnosti americké, jejichž filiálky v Praze náležely vždy k největším závodům v našem filmovém obchodu. Ostré zamítavé stanovisko, které zaujali američtí filmoví importéři k našemu dovoznímu kontingentu (na usnesení známého amerického svazu producentů — t. zv. Haysovy organizace) nutno do jisté míry chápati. Vždyť v obchodní politice Spojených států nebyly nikdy známy obdobné metody omezování dovozu cizího zboží. Zvyšování cel — proti tomu Američané nic nenamítají, vždyť totéž provozují, bohužel, v posledních dvou letech sami mnohem systematictější, ale kvantitativní omezování dovozu — to je podle jejich názoru nemorální, a zkušenosti, které byly učiněny v Německu, v Anglii, v Rakousku a posléze i ve Francii s filmovými kontingenty, svědčí rozhodně proti této autarkické obchodní politice, která mohla nalézt obdiv některých národů

hospodářů a tím i svoji popularisaci a rozšíření jedině v dnešní době chaotického rozkladu pozdního kapitalismu. Již více než rok k nám nedošel žádný nový film Lubitschův, Mamoulianův, Sternbergův, filmy s Gretou Garbo, s Haroldem Lloydem, hrané grotesky se Stanem Lourelem a Oliverem Hardym, nejnověji pak s bratry Marxxy, dosud u nás neznámými, a již rok jsme zbaveni spontánní veselosti, která vyplývá ze všech těch vždy ještě originálnějších a rafinovanějších, jedinečně krásných kreslených grotesek, které se v poslední době prý již objevují i v barvách. Všechny tyto filmy, které svými uměleckými hodnotami značně převyšují dnešní ubohý průměr evropské produkce, jsou nám neznámé, a jest proto zcela pochopitelné, že programy našich kin se stávají svoji jednotvárnou jednostranností více než nezajímavé. J. Brož.

politika

Franta Kocourek:

Hitlerismus se zařizuje

I.

V předvečer svobody.

Přijždíme do Berlína v sám předvečer „probuzení národa“, jež bylo stanoveno Adolfem Hitlerem definitivně na den 4. března. Předvolební obraz města je proti loňským volbám značně zjednodušen. Přesněji a násilnický řečeno: usměrněn.

S návštěvníků sloupů se dívají jen hrdinové pravice. Jsou vybileni marxisté! S plakátů se nesměje Thälmannova široká tvář pod ruskou čepicí a pětícípou hvězdou. Je zatčen, jako všichni ostatní komunističtí vůdci a podvůdci, pokud se včas nezachránili útekem. Nejsou tu tři šípy tak málo železné fronty sociální demokracie, stlačené současně se stranou komunistickou.

Jdeme se podívat k jejich pevnostem, obsazeným hakenkreuzlery.

Dům ústředního orgánu sociálních demokratů, „Vorwärts“. Kde je prudká frekvence, kterou jsme viděli v těchto místech o volbách v květnu roku 1924?

Za výkladními skříněmi „Vorwärtsu“, které jsou zamřížovány, jako kdyby to něco pomohlo, visí prohlášení redakce, naklepané strojem na dvou stránkách. Oznamuje se tam čtenářům zastavení listu a vyslovuje se tam víra v brzké pokračování v práci. Víra, která bledne každým novým dnem, každou další hodinou života Třetí říše.

Visí tu také za mřížemi poslední vydání „Vorwärtsu“, které vyšlo, patrně na dlouho poslední, protože boj proti marxistům dosahuje v těchto dnech stupně nevylicitelné zuřivosti. To není ideologický spor, to je vyhlazovací válka, jejíž plameny vybuchnou, jen co bude mít Hitler v ruce celou administrativu. Pracuje v tom směru tak pilně, že může být hotov do 21. března, kdy se podle nejnovější zprávy po prvé sejde nový parlament v postupimské Garnisonkirche, zvětšené naposled ve filmu „Děvčata v uniformě“.

Zastavuje tu auto. Vystupuje policejní důstojník ve vysokých botách s ostruhami, se šavlí. Za ním hitlerovec v hnědé uniformě, prsa přepásána důstojnickým řemenem. A za nimi dva páni v civilu. Jdou úředním krokem k bráně „Vorwärtsu“. Současně přijíždí útočné auto policie, obsazené jen čtyřmi strážníky. Za šoférem se zdvíhá plátnem zahalený reflektor. Hlídky „Vorwärtsu“ otvírá bez meškání bránu, policejní a hitlerovský důstojník provázeni dvěma pány od civilní politické policie vstupují.

„Dnes byla vykonána nová prohlídka v budově Vorwärtsu a nalezen nový materiál“, je skoro každodenní situace zpráva.

Jak to vypadá u bývalé pevnosti komunistů? Na Bülowplatz, na nároží Weydinger, Bartel a Linienstrasse stojí Karl

Liebkecht-Haus, v němž byl umístěn také ústřední orgán strany, „Rote Fahne“. Ve všech oknech pusto, zbyly v nich jen útržky po strhaných volebních plakátech s číslem 3, na nichž bylo napsáno: „Antifaschisten, wählt Liste 3, Kommunisten!“ Jakýmsi zázrakem, jako kříž uprostřed válečných trosek, tu zbyl na návěstní tabuli neporušený plakát s poprsím Leninovým a vedle něho ještě neuvěřitelnější karikatura z minulých voleb: Císař a císařovna jdou v plné parádě, a přikrčený Hitler ve vysokých botách jim nese dlouhou vlečku: „Fürstenpartei“ je napsáno pod kresbou.

Vysoko nad střechou se převaluje na stěžni vlajka s hákovým křížem. Ale ani ta vlajka, ani zapečetění redakce a zastavení sázecích strojů a rotaček není poslední slovo nových pánů proti komunistům: ještě jednou se vrátíme!

U zatarasené brány není živá duše. Uvnitř bdí pomocná policie v hitlerovských uniformách. Na nárožích přecházejí dva a dva schupo s karabinami na ramenou, revolvery a obušky po boku.

Den probuzeného národa.

Do jeho slunečné nálady pronikla jen slabě slova bývalého kancléře Brüninga, pronesená na veliké předvolební schůzi 3. března ve Sportpalastu k příslušníkům centra, na adresu říšského presidenta:

„Chraňte pravdu, svobodu a právo, chráňte ty, kteří vás v červenci minulého roku volili! . . . Největší nebezpečí pro národ je dusná atmosféra, kterou už nelze kontrolovat, ani zvládnout . . . Bylo-li jednou ořeseno vědomím práva, je třeba života celé generace, aby byla znovu vybudována autorita státu. Kdo toho nedbá a domnívá se, že může dobýt autority jen s mečem v ruce, tomu říkám, že tento meč brzo otupí a potom nezbude už nic.“

Váš hlas přichází pozdě, pane doktore, a je slabý v hukotu bouře, kterou rozpoutal nesrovnatelně populárnější píštec Adolf pod vašimi okny. Celé město, celá říše už se jí otrásá v základech. Opravdu, národ už je na pochodu, ulice Berlína jsou plné hakenkreuzerských uniforem, za nimiž co do počtu silně pokulhávají uniformy Stahlhelmu v barvě šedé a zelené uniformy Deutschnational-Volkspartei. S patrnou závistí pohlízejí příslušníci jmenovaných dvou starších bojových organizací na vítězné nováčky v hnědých košilích a uniformách.

Les hakenkreuzerských praporů zhoustl v ulicích, přes něž jsou u hnědých domů natahovány standarty s volebním heslem: Adolf Hitler, Liste 1. Nad městem křížují jednoplošníky, které chrlí s modré oblohy vládní volební letáky. Kolik schází k tomu, aby shazovaly plynové bomby nad městy, kde by náhodou nebyl uctíván a uznáván mesianismus německého Vůdce?

Tady jde důstojná rodinná skupina. Otec, matka, dcera a syn. Otec má vysoké hnědé boty, hnědou uniformu řemenem přepásanou, hnědou čepici se štítkem a orlem s rozpjatými křídly hitlerovské svobody. Ale přes to má nevojensky střižený šedivý svrchník. Co chvíli musí zdvihnout pravici v odpověď na pozdravy, které hluboce uspokojují jeho paní v černém kožichu. Dcera, vysoká blondýna, statná jako bojovnice, má na hlavě radiovku s hákovým křížem. Syn má docela civilní šaty, ale na hlavě hitlerovskou čepici.

Tady jde skupina asi patnáctiletých chlapců, všichni v krátkých kalhotách, podkasaných punčochách, s opasky, v hnědých košilích, se školáckými čepicemi, na nichž jsou připíchnuty hvězdy: jedna, dvě. V rukou nesou praporky s hákovým křížem: ze školy rovnou k Hitlerovi, ó, jaká slast, tak blízko být Vůdci, před nímž se třese celé Německo!

Auto za autem, motocykl za motocyklem, a na všech hákový kříž. A všude mladí lidé v uniformovaných skupinách, všude ruce vyskakující nad hlavu, všude rychlé, přípravné, ale už sebou jisté tempo.

Uhněte s cesty! Konečně našli, co hledali, všichni ti, kdo se jenom z donucení sklonili před novou mezinárodní skutečností, kdo ve svém nitru nikdy nepřiznali, že byla německá armáda poražena, kdo byli vždy přesvědčeni, že vpád do Belgie a pochod na Paříž byl nejsvětějším právem německého národa.

Ale nejenom ti, kdo byli vášnivými vyznavači pruského militarismu, pochodují v Hitlerových šicích. Jejich řady rozmnožují také ti, kteří se nedovedli smířit s nesvobodným puncem, vtiskovaným poválečným Němcům šovinisty vítězů národů a států. Vzrůst hitlerismu, který jistě nedosáhl vrcholu a který se bude po volbách zvětšovat pro svou oficielnost, z mechanismu, zbabělosti a existenčních důvodů, je také odpovědí těm, kdo se domnívali, že je možno zacházet s velkým národem jako s poraženým, nesvobodným. Tím silnější a rozsáhlejší byla reakce. Že při výbuchu, který právě v Německu nastal, strhne na sebe rozhodující vliv radikálnější vrstva, je samozřejmé, i kdyby šlo o menšinu. Ale proto se nesmí zapomínat, že pod hákovým křížem nejsou jen krvežíznivci a zpátečníci, že jsou tam také ti, kteří touží vyžít svůj nacionalismus plnějším způsobem, třebaš ne militaristicky, imperialisticky a povrchně, jako jiní pod týmž praporem.

Před čtyřmi a třemi lety jsem v této revui psal z Berlína také o německé mládeži. O šicích mladých mužů a chlapců, kteří pochodovali pod různými, zdánlivě neškodnými vlajkami z města do přírody, k berlínským jezerům, do lesů a polí. Kam jdou tito mladí lidé, tak přísní a vážní v pochodovém útvaru, tak veselí a bodří při svačině nebo v plavkách? Měl jsem z nich vždycky barbarický, starogermánský dojem, při jejich zpěvu, nad jejich ohni, třebaš byli tak pěkní a milí v jednotlivém styku. Zdraví, robustní, rostli, posilující v sobě národní sebevědomí, dostatečně rozdmýchávané časopisy, jichž si naše ani německé oficiální žurnalistika nevšímala. Tato mladá, pro národ rozhodující armáda rostla ve vojenském, pruském duchu celkem svobodně, pod povrchem oficielně mírumilovných kursů v různých vládách, bez kontroly, sílena samozřejmou vnitřní sympatií širokých vrstev. Čekala na příležitost: našla ji částečně ve formacích Stahlhelmu, také v dorostu DNVP, ale teprve Hitler a jeho hnutí mohl strhnout tuto velkou armádu a dát jí konkrétní cíl.

Pod hákovým křížem se vydali na pochod tito mladí nedočkaví Germáni, v takové mase po prvé v den určený Hitlerem za „Tag der erwachenden Nation“.

Ve zbrojnici Třetí říše.

Na druhém konci Wilhelmstrasse je dům vedoucího hitlerovského večerníku „Angriff“. A přímo naproti je jeden z obchodů, které zaznamenávají v posledních dnech nejvyšší obrat. Je to jedna ze zbrojnic strany národně socialistické, Zeugmeisterei der N. S. D. A. P., Zweigstelle Ost.

Nikde, ani u Tietze nebo Wertheima není takový nával, jako tady. Ve výkladní skříni stojí v životní velikosti vosková figurina hitlerovského bojovníka, vzorně vystrojeného. Nejzajímavější je ocelová přilba na hlavě. Dáte-li k tomu pušku, máte úplného frontsoldáta a úspěšnou konkurenci typu Stahlhelmu, který sice vyniká disciplínou a tradicí, ale je ve všem hakenkreuzlery předstihován a ustupuje se žárlivostí v srdci do politického pozadí. U nohou voskového hitlerovce leží věnec vedle portretu národně socialistického úderníka, který byl zastřelen za okolností, jež by se daly posoudit teprve tehdy, kdybychom mohli slyšet i druhou stranu. Ale toto demokratické stanovisko je od Hitlerova nástupu v kancléřství překonáno.

Do obchodu se hrnou 1. uniformovaní, 2. úplní civilisté, 3. kříženci obou těchto lidských druhů německé rasy. Jdeme

s dobou, jdeme s probuzenými Němci a vstupme také do výstrojny N. S. D. A. P.!

Po první orientaci seznáme, že jsou tu dvě oblasti, velmi nestejně navštívené: v té jedné, duchovní, je ideální volnost. Skoro nikdo z těch živelných synů a dcer Třetí říše neprojevuje zájem o bohatou výstavu národně socialistické literatury, zahrnující všechno od gratis letáků přes mírně cenné brožury až k veledílům vázaným v plátně. Vzorně srovnány tu vedle sebe leží všechny berlínské a mnichovské knižnice, propagující myšlenky hitlerovského hnutí. Největší zřetel věnuje propaganda N. S. D. A. partaje otázkám dvou složek národa, bez nichž by Třetí říše zůstala snem: otázkám zemědělským a otázkám dělnickým.

Je tu poslední sešit knižnice „Nationalsozialistische Agrarfragen“, Herberta Backe, „diplomovaného rolníka a nájemce pozemků“ na thema „Deutscher Bauer, erwache!“, jednající o agrární krizi, jejích příčinách a následcích. V zelené obálce oblečen, láká kritiky právě vydaný „Wirtschaftliches Sofortprogramm der N. S. D. A. P.“, vypracovaný IV. hlavním oddělením (hospodářským) říšského organizačního vedení strany. Je to šestnáctý sešit knižnice této organizace, v jejíž řadě stojí na prvním místě sešit na oblíbené thema „Arbeiterverrat“, na druhém místě „Der Schwindel des Bolschewismus“, na třetím „Landvolkpartei oder Hitlerbewegung?“ Je tu zařazen také otevřený dopis Adolfa Hitlera na kancléře Brüninga z 13. prosince 1931, a k šedesátému jubileu Marx-Engelsova „Komunistického manifestu tu vyšel od Unger-Winkelrieda spis „Proletariat“. Okamžitý hospodářský program byl narychlo vydán pro nově probuzené národně socialistické řečníky, aby aspoň trochu věděli, co mají odpovědět na případné hospodářské otázky posluchačů.

„Wir helfen dem Landarbeiter!“ volá jiná brožura, pátý sešit Řady spisů organizace národně socialistických závodních buněk. Nad titulem je nový pracovní symbol Třetí říše, určený zřejmě i stylisací za náhradu komunistického srpů a pera: je to čtvrtina ozubeného kola, nad nímž se zdvíhá ve svalnaté ruce kladivo, požehnané hákovým křížem. Autor, člen říšského sněmu, Walter Schuhmann, se nejdřív zabývá příčinami vyliďňování venkova — za posledních 40 let se vystěhovalo do zámoří 850 tisíc zemědělských dělníků — praví, že zemědělský dělník musí být hrdější na své povolání, ptá se, jak se německému zemědělství pomůže a nakonec dochází k názoru, že nacionálně socialistický stát Hitlerův dá všem svobodu, práci a chleba. Dnešní boj hospodářský je podle pana poslance Schuhmanna odvěký boj mezi tmou a světem, mezi ďáblem a Bohem, mezi zpátečnictvím a pokrokem. „Finsternis, Teufel und Reaktion aber sind die Begleiterscheinungen des Marxismus — Gott, Helle und Fortschritt aber die Parolen unseres Kampfes.“ Když rozdělil tak bezpečně světlo a stín, jak to dovedou jen barbaři a primitivové, končí verbováním do národně socialistických závodních buněk, jejichž organizaci připadá v Třetí říši nejtěžší úkol: rozleptat masu komunistického a sociálně demokratického dělnictva.

První předseda „N. S. D. A. P. strany v sudetských zemích“ Ing. Rud. Jung vydal brožuru „Nationaler oder internationaler Sozialismus?“, která dosáhla už 30.000 nákladu. V jeho rozboru marxismu vystupuje nejvíc do popředí útok na židovského ducha. Vychází od zlatého telete na hoře Sinai, ale připoutší, že „nejenom židé jsou vinní“. Od marxismu dělí národní socialisty národně-idealistické vyznání.

Leží tu dra J. Goebbelse brožura „Vom Proletariat zum Volk“, jejímž hlavním vyznáním je heslo „Wir wollen nicht den Besitz beseitigen, sondern wir wollen den Besitz

verallgemeinern“, heslo, které je tajemstvím příchylnosti zámožných tohoto světa k Hitlerovu národnímu socialismu, protože tady jsou nádherné soukromokapitalistické možnosti bez nejmenších výčitek svědomí.

„Judas Macht, Deutschlands Tod“, zní slibný název spisku, na jehož obálce je židovský král s říšským žezlem v ruce skloněn posupně nad šachovnicí, kde má celá polovina figurek národně socialistický světový názor. Místo krále tu stojí Hitler a místo královny švarná hitlerovkyně se štítem a ve vysokých botách. „Hrobaři Německa při práci“, začíná první kapitola, o 9. listopadu 1918, načez se vypočítávají různé židovské organizace, splétají se s marxismem, vypisují se jména israelských členů vlády, mírové konference ve Versailles, u soudu, v Prusku a Bavorsku. „N. S. D. A. P. zvrhne panství židů!“ slibuje autor, který se zapomněl podepsat, asi proto, že je náhodou sám žid. Kdo jiný by se tak ďábelsky vyznal ve spletitosti světové židovské sítě vlády a vlivů?

Ale dost už o kulturní výzbroji národních socialistů! Vybírali jsme si už brožury, které se nám zdály nejmenším brakem, dali jsme si v gramofonovém oddělení přečíst N. S. Schallplatten se znamením hákového kříže: jsou tu zachyceny S.-A. písně (Sturm-Abteilung), vojenské pochody, zvukomalba a potpourris. Z útočných písní, nahraných kapelou pana Fuhsela, je tu především „Das Horst Wessel-Lied“, nejpoblárnější ze všech, ve skutečnosti hymna hitlerovců. Za týden, co jsem v Berlíně, jsem se jí dokonale naučil: nedivte se, slyšel jsem ji asi padesátkrát, a jednou, abych nebyl zřakován, jsem ji musil také zpívat s jásačícím davem před obsazeným domem Karla Liebknechta.

„Volk an's Gewehr“ je útočná píseň č. 2. Na druhé straně jsou nahrány dva „Bojovné pochody Bedřicha Velikého“. Třetí deska: „In dem Kampfe um die Heimat“, čtvrtá: „Auf, auf zum Kampf!“. Pátá: „Mein Regiment, mein Vaterland“, šestá: „Herbei zum Kampf, ihr Knechte der Maschinen!“. Sedmá: „Hitlerwacht am Rhein“.

Ne, nemohu se odtrhnout od písní a hudby Třetí říše: dávám si přečíst některé vojenské pochody: „Deutscher Präsentiermarsch“, „Ein- und Ausmarsch der Fahnen“ se zachycenými povely. „Neuer Preussenmarsch“, s „Herbei zum Kampf“ na druhé straně. A tady je pochod plný fanfár a starých zlatých časů už v názvu: „Hie guet Brandenburg allewege“. Srdce se člověku třese, jak nádherně to vríská a nohy se pohybují samy od sebe! Tady je také soudružský „Faschistenmarsch“.

Potom tu jsou desky řečnické. „Arbeitertum und Nationalsozialismus“, namluvený členem zemského sněmu Engelsem, „Landvolk- und Nationalsozialismus“, od předsedy říšského zemského svazu Willikense a konečně dra Goebbelse „Preussen muss wieder preussisch werden!“

Teprve teď se obrátíme k pultům v druhé polovině místnosti, s výzbrojí daleko potřebnější, než je ideologie a program. Za pultem běhají prodavači a prodavačka v hnědé uniformě a s největším úsilím se snaží čelit poptávkám.

Tento muž s šedivým vousem a brejlemi chce žerď k praporu a vlajku s hákovým křížem. První dostal, vlajky jsou však vyprodány. A do večera nebudou! Uvažte nepřijemnost situace: už zítra jsou volby. A vlajky jsou vyprodány. Dva mladíci kupují hnědé bluzy a v literárním zákoutí si je hned zkoušejí. Jiný chce vysoké hnědé boty s velkou slevou pro členy MSDAP. Největší poptávka je však po čepicích. Cívilní čepice a klobouky jdou do sáčku, na hlavu přichází hnědá čepice se štítkem. Jako obyčejný smrtelník do krámu přišel, jako hnědý muž odchází.

Takový nával! I nastal okamžik, kdy i čepice došly. S tak velkým úspěchem se nepočítalo.

Kalhoty z plátna, z kůže, opasky, košile, polní lahve a polní lopatky a výložky a hvězdičky — v prudkém tempu se vyprazdňují všechny regály: Třetí říše zbrojí své syny. To nejsou volby, to je mobilisace, to není mír, to je válka, boj na život a na smrt, i když se prozatím hlásí jen přestřelky. Ale nejen vyjmenované předměty jsou tu na skladě. Prodávají tu asi čtyři sta druhů řádů a vyznamenání. Železné kříže, slezští orlové, odznaky letců, odznaky zraněných, odznaky volných sdružení, řádové stuhu všech německých spolkových států a států s Německem ve světové válce spojených. Železné kříže I. třídy ve stříbrě za 18 marek, originál „slezský orel“ I. třídy za 4 marky, z Rakouska originál „železná koruna III. třídy“ za 50 marek, turecký „Medždjie“-řád III. třídy za 82 marky padesát a tak dále, zrak civilistovi přechází. Nejvíce se kupují odznaky dernier cri, s hákovým křížem.

Když vycházíme na ulici, plane na vrchním balkoně „Angriffu“ rudý bengálský oheň. Mezi pochodněmi v ohně prvního patra mluví z amplionu Adolf Hitler. Zvony korunovačního města Královce vyzvánějí do jeho poslední předvolební řeči, již v Berlíně naslouchají na čtyřiaadvaceti veřejných místech desetitisíce věrných.

Mit Adolf Hitler für ein neues Reich!

Při posledních presidentských volbách jsem se ptal pokojské v berlínském hotelu, proč volí Hitlera. Odpověděla: protože je hezký muž. A proč ještě? Protože by opatřil všem lidem chleba. Jak? No tak přece: silné muže by vzal do armády a tím by dostali práci nezaměstnaní, kteří by přišli na jejich místo. První polovinu tohoto ideálu Adolf Hitler už částečně splnil: jeho úředníci, s jejichž vydržováním měl tak povážlivé starosti, jsou zaopatřeni jako pomocní policisté. V hnědých uniformách a vysloužilých šedých a modrých vojenských pláštích, s bílou páskou na rameni a nápisem „Hilfspolizei“ patrolují po Berlíně a celé říši vedle originálního, shovívavého Schupo. Ostatní jezdí na policejních motorkách a v autech od jedné volební místnosti ke druhé, pochodují ulicemi, dělají inspekci kamelotů a prodavačů hakenkreuzerských odznaků, všude chodí, všude vlezou, nikdo se neopovazuje zastavit je, ohradit se proti nim.

V sobotu 4. března už vyrukovali en masse do berlínských ulic, ale to ještě neměli vyhrůžný postoj. V neděli 5. března bylo všude cítit první velkou vlnu vůle k moci. V den voleb vystupovali hakenkreuzleré už jako páni Berlína a říše. Běda tomu, kdo by zkrížil jejich cestu!

Kde hakenkreuzler, tam policista. A kde víc hakenkreuzlerů pohromadě, tam auto obsazené strážníky s nabitými karabinami v rukou. Až čtyřicet policistů po zuby ozbrojených na jednom voze projíždí volebním Berlínem, zvláště dělničkými čtvrtěmi. Kromě hakenkreuzlerů a policistů a pomocných policistů se Berlín hemží členy Stahlhelmu, kteří uspořádali v tento den velikou defilérku před Düsterbergem. Na třicet tisíc jich bylo.

Sem tam pochodují menší skupiny snaživých ozbrojenců německonacionální lidové strany. Mají také opasky a čepice a revolvery, ale vypadají vedle policejní, hakenkreuzlerské a stahlhelmovské konkurence vybledle. Nic nevadí, mladenci, to se dá dohnat, na dobrou vojenskou výstroj se v probuzeném Německu peníze vždycky seženou! Jen se tužte, i vy budete jednoho dne odměněni!

Jistí vítězové voleb chtějí pomoci i finančně rozkvětu Třetí říše. A proto ti, kteří nepatrolují, chodí po ulicích s okřídlovanými pokladničkami a vybírají dobrovolné příspěvky. V sobotu 4. března stáli na nárožích poměrně skromně. V neděli volební žádali už naléhavěji o dar. A ve dnech po volbách vybírají dotěrně a skoro neodbytně. Vcházejí do kaváren, re-

staurací, na nádraží, přijdou pevným krokem k vám, srazí vojensky hlučně paty k sobě, slabě se ukloní a napráhnuou k vám ruku, jako by v ní drželi revolver a ne pokladničku na dobrovolný příspěvek. A když se nemáte k podpoře Hitlerovy říše, nehnou se od vás, stojí, abyste se mohli rozmyslet. Je z těch mladých ozbrojených mužů přímo cítit, jaké dostali od vedoucích příkazy a jak jim byla doporučována úspěšná metoda drzosti. Není to nic jiného, než vymáhání válečné daně na těch, proti nimž je boj veden.

Ale potkáváme také lidi, kteří nezdvíhají ruku k Hitlerově vlajce. Někdy se ohlédnou za policejním autem, za oddílem hnědě oblečených dobytých, kteří mají už jen několik málo hodin a několik kroků k moci. To je ten druhý, dnes skoro neviditelný Berlín, zakřiknutý, přislápnutý, zastrášený. Nikdo z těch lidí — a jak se téhož večera ukázalo, je jich jen v Berlíně skoro půl druhého milionu, myslíme-li na marxisty — se neodvází k nápadnějšímu projevu. Chodí ulicemi, sedí na lavičkách a nejvíce doma u okna, protože venku zbytečně dráždí a provokují. Celá polovina Berlína, celá polovina říše mlčí a sehnuta čeká na další vývoj.

Hitler a jeho vládní přátelé měli už před volbami svou věc pevně v rukou. V Berlíně nečekal nikdo odpor marxistů. Obecně se soudilo, že budou volby probíhat klidně. Neklamným svědectvím toho byla skutečnost neoficiální, ale výmluvná: obchodníci nestáhli železné závěsy na výkladních skříních.

Čím skončil „Den mládeže“.

Svoboda Německa, kterou spolu s chlebem slibuje Hitler v hlavním hesle svého hnutí, se prozatím projevuje způsobem, v němž se marně snažíme odhalit něco se svobodou společného! Z rozkazu říšské vlády jsou obsazována policejní ředitelství, „čištěny“ radnice v neposlušných městech, vyvěšovány teroristicky prapory s hákovým křížem a útočeno teď už bez uzdy na všechny, kdo si svobodu Německa vykládají jinak než Hitler a jeho spolupracovníci. Šrouby se utahují, útlak a reakce se rozjíždí stále rychlejšími obrátkami. Už v pondělí po volbách a tím jasněji v dalších dnech Třetí říše bylo vidět, že se nehiterovci mají nač těšit. Dělníci, úředníci, zaměstnanci! Učitelé, intelektuálové, umělci! Nastává pro vás všechny těžká zkouška: Geniové z Hitlerova tábora, všichni ti, jimž souhlas sedmnácti milionů při posledních volbách pomohl na čelná místa ve státní administrativě, v úřadech, institucích a korporacích, již zasedají na soudné stolice nad vámi, kteří jste nepoznali spasitele v Hitlerovi a kteří ho nepovažujete za „nového kováře Německa“. Už začínají udávat zcela nový kurs ve školách, v literatuře a umění! Hudebníci, než začnete komponovat, poradte se s kritikem „Völkischer Beobachter“, pracujte podle NSDAP. směrnic, jinak bude vaše námaha marná. I námaha vás ostatních, malíři, spisovatelé, filmoví režiséři!

Ulicemi Berlína pochoduje stále hlučněji vzkříšený národ. Zdá se, že jeho příslušníci nemají nic jiného na práci, než chodit po městě za kapelami, sekát vysoko nohama a zpívat bojovné písně.

Dnes, ve středu 8. března, je na školách prázdno, z rozhodnutí říšské vlády, která chtěla dát mládeži příležitost k oslavě volebního vítězství. Je ohlášen „Den mládeže“. Její šiky se shromáždily v Lustgarten, rozuměj šiky organizací mládeže národně socialistické. Ale ne všech, které by mohly přijít, to nemá být celková přehlídka hitlerovské mládeže — jak zdůraznil národně socialistický tisk. K takové přehlídce teprve dojde — a v brzkých dnech, volá „Völkischer Beobachter“: to bude Berlín koukat! Jde probuzená berlínská mládež, alejí Unter den Linden, defiluje před ministrem vnitra Goeringem, který stojí na balkoně ministerstva v čestné hitlerovské uniformě a zdraví. Sponádané šiky, vojensky pochodující i v nej-

mladších formací, zpívají vojenskou píseň: „Durch Groß-Berlin marschieren wir!“

Připojme se k jednomu z proudů mládeže a jdeme s ním. Hoši v bílých košilích, přepásaných dohodou, zcela jako naši sokolští dorostenci, ale bez čepic, starší ročníky v šedých pláštích, opascích a modrých čepicích, s červenobílými páskami na rukávech, hnědě oblečení hoši s hákovitými kříži, úplný potěr, který sotva stačí těm vpředu, ale jde statečně v tempu, s chlebníky, které se v taktu odrážejí od zadečků. A tady les vlajek s nejrůznějšími totemy na vysokých žerdích: to jsou dívky, vyznavačky Hitlera, „Bund deutscher Mädchen“, zdravé, přesné, s pyšným úsměvem na svěžích tvářích. Jdou jako muži pevným, pravidelným krokem, obuty v turistických botách, v nejednom případě okovaných. Hnědé windjaky, bílé košile s kravatou, na rameni hákový kříž. Také ony zpívají válečné písně, silným, odhodlaným hlasem.

Ulicemi města hučí v dlouhých vlnách jejich válečný pokřik. Doprava vážne, na křížovatkách se nahromadila dlouhá řada tramvají, aut, autobusů, kol a vozů. Nelze přerušit pochod německého mládí, je třeba počkat, až přejde poslední oddíl. U křížovaty na Leipziger a Wilhelmstrasse se jednomu ze šoférů zdálo čekání dlouhé, i zahoukal si. Jako pes utržený se řetězu se rozběhl policista, aby zjistil, kdo se to opovážil. Svoboda, ó svoboda!

„Juda, Juda, Juda,“ volá mohutným hlasem podvůdce, když se průvod přiblížil k židovským obchodům. „Juda — oddělat — oddělat — oddělat!“ zní úderně, řezavě, jasně, jako z jedné úst. Mládež zdvihá hlavy k Brandenburger Tor. Tam nahoře, docela nahoře, nad čtyřspřezím se v ruku germánského anděla třepetá hákový kříž, nejnovější triumf hitlerovské vlády, která vtrhla včera se svou vlajkou na berlínskou radnici, čímž zahájila nejaktuálnější úsek své povolební činnosti: rozdrčení marxistických posic v obecních volbách, které jsou vypsány na neděli, 12. března.

Dospěli jsme s proudem mladých až k císařskému paláci, až na náměstí před dóm. Tam začal rozchod všemi směry. Přidáme se k proudu dospělých bojovníků Hitlerovských, kteří zamířili k berlínské radnici. Řízná hudba soustřeďuje kolem tohoto šiku spoustu lidí. U každé větší vlajky s hákovým křížem dav zdvihá ruku a řve „Heil, heil, heil!“ Starý vozka, jehož vůz stál v cestě průvodu, se na to nechtěl dívat a ruku zdvihát se mu nechtělo. Slezl tedy rychle s kozlíku a začal vrtat něco na kole. Kam jde průvod, k němuž jsme se nazdařbůh přidali? Brzo přišla odpověď: stáčíme se k Bülowplatz, vcházíme na náměstí, hudba vede úderníky kolem vyhaslé „Volksbühne“ a tam, čelem k hlavní frontě domu Karla Liebknechta, se průvod zastavuje. Hitlerovi úderníci se staví do dvojstupu podél budovy divadla. Co se bude dít?

Pod okny Liebknechtova domu se černá civilisty. V oknech I. patra je několik dělníků. Aby nikdo nemyslel, že jsou komunisty, volají dolů na SA-muže, házejí mu cosi a domlouvají se. Je půl páté, k budově přijíždí policejní auto se šestí muži a reflektorem. Zůstávají u chodníku Linienstrasse. Dav houstne, jsou tu sem tam i dělníci v modrých bluzách, jsou tu roztroušeny ženy, které jistě nevolily číslo 1. Skoro ve všech oknech smutných činžáků kolem stojí diváci. Chystá se podivná scéna.

Přijíždí velké otevřené auto a v něm zamračení dva civilisté, které hitlerovci i policisté uctivě zdraví. Přibíhá k nim policejní setník a uvádí je k zatarasené bráně. Vstupují do ní, zdravení dvěma pomocnými policisty. Za chvíli se brána Liebknechtova domu znovu otvírá. Tentokrát z ní vyjíždí velké nákladní auto. Posádka osmi dělníků zdraví přehnaným fašistickým gestem dav a armádu. Kolem zástupu chodí několik SA-mužů s pokladničkami a žebraji. Jeden z nich vede vytrvale takovou řeč: „Přispějte na pohřeb Thälmana!

Chudák Thälmann! (zatčený vůdce německé komunistické strany) umřel. Přispějte na jeho pohřeb!“ Mnozí se tomu vtipu smějí.

Ve tři čtvrti na pět přijíždí auto s mužem v parádní hnědé uniformě, s čepicí nahoře generálsky červenou. Je to hrabě Helldorf. Vchází do budovy, v níž se otvírá několik oken v očekávání velké události, o níž jsou ti uvnitř informováni. Krátce po Helldorfovi přistává před branou Liebknechtova domu útočné policejní auto s posádkou karabinami vyzbrojených čtyřiceti policistů. Setník přejímá velení a rozděljuje policisty na celé prostranství nekryté části náměstí: v řetěze se tu rozkročil jeden vedle druhého; vždy jeden čelem proti průčelí domů, druhý zády k němu, čelem k Liebknechtovu domu, v ruku napřažené karabiny. Teď vyšel hrabě Helldorf z Liebknechtova domu, postavil se před úderné oddíly a oslovil je.

„Německá revoluce uhasila jednou pro vždy rudý vražedný požár,“ praví Helldorf. „Časy se změnily. Na základě nařízení z 28. února 1933 připadly místnosti Liebknechtova domu pruskému státu. Budova připadne z rozhodnutí státu politické policii a to jejímu nově založenému oddělení. A tak,“ říká Helldorf vyvýšeným hlasem, „nabude významu i tato budova, z níž vyšly tak četné vražedné rozkazy proti SA-mužům a policistům.“

S okna prvního patra Liebknechtova domu vysouvají hitlerovci velkou vlajku s hákovým křížem, s druhého okna současně říšskou černobílou vlajku.

Politická mládež

III.

Mladá generace národně demokratická.

Počátkem listopadu konala se u Zlaté husy v Praze schůze mladé generace československé národní demokracie. Po bouřlivém průběhu byla valnou většinou schválena resoluce, která vyslovila vedení strany nedůvěru. Tím spor uvnitř strany, který trval již dlouho mezi mládeží a vedením strany, octl se náhle v jasném světle veřejnosti. Nebylo to milé straně, ale také nikoliv její mládeži. Dr. Rašín, vůdce mladé generace, který předsedal schůzi u Zlaté husy, nepředložil připravený projev vedení strany, ačkoliv podle dřívějších usnesení se to mělo stát a do té doby vždy se také dělo. Přes to však nelze se domnívat, že dru Rašínovi šlo spíše o manifestaci uvnitř strany proti jejímu vedení, jež pod vlivem dra Hodače zdá se národně demokratické mládeži v národnostním smyslu příliš vlažné. Jakkoliv shromáždění se bouřilo proti národně demokratické stranické taktice, přece skutečná palácová revoluce nebyla připravena a také ji nikdo nechtěl. Mladí lidé ve straně jsou naplněni stejně nedůvěrou, ba dokonce nenávisí proti dru Hodačovi, jako oddaností a věrností k dru Kramářovi. Národně demokratická strana jest však stále ještě především dr. Kramář. Mladá generace je daleko vzdálena toho, překotně přeběhnouti ke Stříbrnému. Ráda by jenom viděla stranu obnovenu v celé její dřívější slávě. Při tom jsou však také skupiny, které by daly přednost Stříbrnému jako průbojnému politikovi před státnictvím churavého dra Kramáře. S této strany byly také navázány spojovací pásy k lize a zde také se čeká jen na příležitost přejíti do ligy co možná s největším počtem přívrženců. Spiritus rector těchto horkých hlav, které jsou však dosud v menšině, byl a jest pražský advokát dr. Vl. Klíma, jenž skrze Národní myšlenku, kterou řídí, vykonává vliv na národně demokratickou mládež.

Organisace mladé generace je starší než strana sama. Dnes čítá asi 10.000 členů. Za vedení dra Rašina od roku 1928 bylo vybudováno poměrně jednotné a disciplinované hnutí, které však vždy se klonilo k tomu, jít vlastní cestou, nezávisle na straně. Roku 1931 v Olomouci odstavilo představenstvo strany její vůdce tím, že stanovilo pro členství organisací mladé generace věkovou hranici 26 let. Avšak již po půl roce vrátilo se bývalé předsednictvo podle vůle Mladé generace a ujalo se opět úřadu. Strana je sice výslovně neuznala, ale trpěla jeho činností. Všim tím utrpělo sice vedení mládeže na své autoritě, ale poněvadž také strana neoplývala příliš autoritou a o mládež se pramálo starala, tvořily se uvnitř mládeže, ostatně jako ve straně samé, politické skupiny rozličných názorů. V podstatě lze rozpoznati čtyři bloky: Bezpodmínečně straně věrnou skupinu okolo Malostranských Novin, jejímiž vůdci jsou dr. Kadlec a dr. Molík, z nichž poslední ztratil však s hnutím mládeže již kontakt. Na druhém místě přichází v úvahu studentská skupina, která jest silně fašisticky nakloněna, avšak přes to oddána straně, neboť neúspěchy samostatného postupu fašistů působí zklamání. Obě tyto skupiny dohromady mají asi 30 až 40 % z členstva Mladé generace, ale při Rašinově vedení nemají téměř politického významu. Třetí skupinu co do pořadí stanoviska ke straně tvoří okruh dra Rašina, dra Eberta a dra Rennera, jenž má za sebou ještě dnes při nejmenším polovinu organisací. Jejich poměr ke straně jest velmi volný, neboť neschvalují jejího politického postupu. Čtvrtá skupina, vedená drem Klímou, sympatizuje veřejně se Stříbrným a je v nejostřejší opozici proti straně. Intrikuje proti ní za kulisy, snažíc se získati dra Rašina tím, že řadí se k jeho přívržencům.

Po schůzi u Zlaté husy byli vůdcové opozice sice zbaveni svých úřadů, avšak proti očekávání nebyli vyloučeni ze strany. Strana mohla by jen s těžkým srdcem se rozhodnouti udělati pořádek v bouřící se organisaci mládeže. Dr. Kramář napsal svůj známý dopis do *Národních Listů*, v němž obhajuje linii Hodačovu a Horákovu a v němž po odchodu Udržalově vyslovuje se proti tomuto a pro Malypetra. Mladá generace dostala nové představenstvo, sestavené z politicky dosud málo významných lidí (Hašek, Praha, Spurný, Brno, Šubrt, Bratislava a Kotas, Mor. Ostrava), kteří však měli tu výhodu, že byli oddáni straně. V prosinci byl učiněn pokus o smírné vyrovnání mezi stranou a opozicí, avšak jednání ztroskotalo na vyzývavém chování mládeže. Na počátku ledna byl svolán drem Rašinem nový mimořádný sjezd, na němž byla však účast vedením strany zakázána. Přes to však shromáždění bylo dobře navštíveno. Stanovisko ke straně bylo však tentokrát dosti nejasné, exodus nebyl proveden a opoziční mládež zůstala ve straně. Žádala pouze politickou autonomii uvnitř strany a ani tento požadavek nebyl podán ve formě ultimata, neboť nebylo řečeno, co se zamýšlí, nebude-li splněn. Kdo se domníval, že strana tentokrát energicky zasáhne, byl také zklamán. Výkonný výbor se spokojil tím, že opoziční sjezd neuznal a svolal nový sjezd mládeže věrné straně. Ani tentokrát nebyla opozice ze strany vyloučena, přes to, že odhalením o jednání strany se Stříbrným provedla jí nepřijemný kousek.

Další politický vývoj národně demokratické opoziční mládeže nelze podceňovati. Problém Mladé generace jest, větší měrou než to vedení strany připouští, problémem strany samé. Poněvadž strana pro vnitřní neshodu jest značně nedůvěřivá, stráží nyní — když s počátku otázky mládeže naprosto prezírala — úzkostlivě každý krok mládeže, čímž ji

však ještě více odpuzuje. Když roku 1931 vypukla opět prudká krize v mládeži, cítila se strana příliš slabá, aby energicky zakročila, a domnívala se, že pouhým dozorem nad neposlušným děckem bude mládež držeti na uzdě. Mládež bez vědomí tajemníka strany nesměla nic podniknouti. Kartáčové otisky jejího časopisu musely býti předkládány před uveřejněním k prohlídce a k schválení, stejně jako všechny veřejné projevy a usnesení. Mládež byla od vlastní stranické činnosti držena pokud možno daleko. Trojitý řetěz censury (noviny, rozpravy, schůze) měly mládež zabezpečiti proti nepohodným vlivům. Důsledek toho byl, že v dusném stranickém ovzduší nemohla mládež volně dýchat. Muselo dojít k výbuchu. Mladí, které není s to využít své energie, zneužije ji. Za vnější přísností strany skrývala se jen její úzkost. Poněvadž dr. Kramář zásadně je proti vyloučení Rašina (kdežto skupina Hodačova byla pro to), a obává se podobného opatření jednak z úcty ke jménu, ale také z taktických důvodů, čeká vedení strany na chvíli, kdy dr. Rašín se sám rozhodne vystoupit ze strany. To, že zůstává se svými přívrženci ve straně, aniž se s ní může shodnouti, jest pro ni nejtěžší trest.

K nespokojeným skupinám ve vlastních řadách strany přistupuje bouřlivá, se Stříbrným koketující opozice mládeže. Problém generací, který i u ostatních politických stran jest velmi časový, stává se zde naléhavou otázkou přítomnosti. Mládež namítá, že tak malá strana, jako je národní demokracie, nemůže si dovoliti přepych šesti neaktivních vůdců. Mládež reklamuje mandáty nikoliv pro sebe, ale pro generaci padesátníků. Z ní samé dobyt si mandátu pouze posl. Toušek. Její vůdcové tvrdí, že nemají aspirací býti vysláni do poslanecké sněmovny. Chtějí jíti do městských a obecních rad a především do rozhodujících institucí strany. Tato přání strana doposud co nejostřeji potlačovala. Zvláště střední generace ve straně z důvodů snad egoistických a malicherných intrikovala proti mládeži. Naopak staří přinášeli spíše mládeži a jejímu nacionalistickému snažení mnoho sympatií. Ze směrodatných politiků jsou mládeži blízcí vedle poslance Touška snad jen poslanec Ježek a náměstek primátora Štůla. Dr. Kramář zaujímá k mládeži naskrze pozitivní stanovisko, aniž však jí a jejímu způsobu myšlení zcela rozumí. Mládež vidí, jak ve straně nabývá převahy partikularism, jak četné skupiny se navzájem ostře potírají a znemožňují jednotnou linii politické taktiky. Kritizuje zvláště ostře, že skutečný politický postup strany je často v ostré protivě k jejím ideovým zásadám a z toho všeho viní nepopíratelného vůdce strany dra Kramáře.

Poněvadž strana oddaluje Mladou generaci od vnitropolitických otázek, získává zájem mimořádně politicky zainteresované národně demokratické mládeže tisk Stříbrného. Mladého národního demokrata poznáme, jak kdosi podotkl, podle toho, že čte *Expres*. Programová bezcílovost vlastní strany nemůže vyplniti politické obzory Mladé generace. Následek toho je, že stále projevuje sympatie směrům, které jsou mimo stranu. Byly to nejprve proudy liberálně socialistické, potom fašistické a nyní extrémně nacionalistické. Poslední, který je straně i jinak nejbližší, stal se Mladé generaci nejosudnějším. Kdežto proud, směřující k socialismu, neohrožoval nikdy vážně základ strany, a fašismus byl přechodnou epizodou bez významných důsledků, hrozí nynější útok zprava Mladou generaci rozbítí. Proti Stříbrnému lize není žádné zřetelné demarkační linie. Národní demokraté i ligisté stojí na společném zásadovém základě. Národní demokraté dlouho trpěli, že členové národní demokracie byli zároveň organisováni u fašistů a strana sama v roce 1928 jednala se Stříbrným o založení jakési národní strany. Není náhoda, že dr. Rašín se odvolával právě na tuto skutečnost, neboť utvoření jednotné

politické fronty českých měšťanských stran jest cílem, za kterým mládež ještě dnes kráčí. Stříbrný ovšem má příliš mnoho politického smyslu, než aby se honil za mátožným ideálem. Avšak jeho boj proti účasti Němců ve vládě a proti hradu zajistil mu sympatie většiny národně demokratické mládeže. Zde právě je také kořen nespokojenosti mladých, kteří straně vytýkají přílišnou ústupnost v těchto dvou věcech.

Co vlastně dělí opoziční národně demokratickou mládež od Stříbrného? Nejsou to ani tak zásadní otázky, jako vnější ráz jeho strany, které politická bezpáteřnost, popularita dosažená nejlacinějšími prostředky, jest milejší než závazný politický program. Mladí lidé, kteří ztěžují národně demokratické straně život, hledají politické zaměstnání. Vlastní strana jimi pohrdá, kde je tedy mají hledat? Liga jest hnutí, jehož politická budoucnost nedá se nyní rozeznati, jež však pro vědomou opozici národně demokratických vůdců mládeže, usilujících o konstruktivní politickou činnost, poskytuje málo vhodných materiálních popudů. Při její ostře protisocialistické tendenci, nezájmu o věci náboženské i ostatní povaze nepřichází pro tuto opozici, jež politicky je téměř bez domova, v úvahu žádná jiná strana než právě národní demokracie.

Podarí-li se v dohledné době národním demokratům posílit jejich stranické postavení, pak budou moci opozičním vůdcům mladých přenechat vlivné politické posice a tím si je pevně a spolehlivě k sobě připoutají. Jestliže však se nezastaví úbytek hlasů, který není ani tak absolutní jako relativní, nebude straně možno uspokojiti politickou tíživostí mladých. Ta mládež, která hrozila národně demokratickou stranu rozvrátiti, mohla by lize dáti určité programové základy. A to je dvojité nebezpečí, které skrývá případný odchod opoziční Mladé generace ze strany.

T. z.

literatura a umění

Karel Čapek:

Past kritiků a její důsledky

II.

Ještě ten světový názor.

Prosím za prominutí, že se ještě chvíli přidržím slova, které A. M. Píša uvedl do debaty; velmi si totiž vážím světových názorů a myslím, že nutno je uchránit před jejich zneužitím. Bráním se proti představě, že tak zvaný světový názor je cosi jako skládací metr, který kdekdo nosí ve své duševní kapse a na kterém má každý jinou měrnou soustavu: palce, versty, stupně Celsia, světelné roky, ciferník nebo čárky na pivním tácku. Uznejte, že by to byl blázeň, kdyby se lidé takto vyzbrojeni měli shodnout na zjištění nějaké veličiny. Světový názor není měřítko, světový názor je jistá vnitřní totalita. Nedává nám měrný loket, nýbrž argumenty. Se světovým názorem se nechodí měřit, vážit, puncovat nebo hodnotit; za něj se jde bojovat jako za věc velikou a spornou. Vše jiné je omezenost nebo jarmarečnictví.

Nuže, bylo by jen v pořádku, kdyby Píša, Götz a ostatní šli nějak bojovat za své světové názory; ale pochybuji, že referování o knihách by k tomu bylo vhodnou a čestnou zbraní. Myslím, že funkce kritika, zejména kritika v novinách je, aby informoval čtenáře o uměleckém díle a ne o svém světovém názoru nebo vnitřním

ustrojením. Co byste tak tomu řekli, kdyby jeden kritik rozhořčeně odmítl sochu Colleonioho nebo Ucellův bitevní obraz s hlediska pacifistického, zatím co by muž světového názoru militaristického prohlásil Štursova Raněného za humanitářskou pitomost. Snad byste řekli jako já, ať si jde každý své světové názory vykládat jinam a tady ať se dívá na sochu nebo obraz. Snad byste usoudili jako já, že se tu odehrává barbarské směšování, ano znesvěcování umění i názorů. Snad by se ani vám nezdálo v pořádku, kdyby pan J. B. Čapek zavrhl Durycha s hlediska evandělického; ale ani nemrknete, když třeba Götz posuzuje básníka psychické osamělosti s hlediska jakéhosi kolektivismu, jak to demonstroval právě na Šrámkovi. Zdá se vám poněkud nesnesitelné, když profesor Rádl jde na literaturu s měřítkem moralisty; ale nikdo se neohradil, pokud vím, když ten neb onen měří umělecká díla kritériem marxisty nebo surrealisty, klackem politiky, loktem generace nebo latí revolučnosti; jak se zdá, některým světovým názorům přiznáváte právo, aby se takto projevovaly, a jiným ne. Ohražujete se občas proti názorům byrokrata, který vykonává policejní cenzuru; ale nejste tak citliví vůči kritické byrokracii a kritickému policajství jiných názorových observancí: existuje totiž cenzura, která sice nemůže vybílit věty, ale za to svým způsobem potlačuje dílo, osobu, ducha, sám život, samu složitost života. Ovšem to vše ve jménu světového názoru nebo soustavy měřítek.

Životní cit.

„Kdo se zaměstnává otázkou kritiky jako vědy“, píše Rutte, „ví, že odlišnost mínění není žádným důkazem proti kritice, nýbrž zcela přirozeným zjevem, ježto kritika je spouštěná životním citem a světovým názorem kritika a doby, a že každý její soud je výsledkem duchového souboje mezi kritikem a básníkem“.

Neberme ten souboj příliš doslovně; nejde snad o to, kdo vyhraje, zda kritik nebo básník; přičtème to rčení typické zálibě kritiků ve velkých a neurčitých slovech. Rovněž netřeba si lámat hlavu životním citem a světovým názorem doby. Nejsem si totiž jist, že by třeba pan Teige uznal Rutteho za ten pravý orgán životního citu doby. Mimo to, kdyby kritika byla tak zřetelně spouštěná světovým názorem a životním citem své doby, nemohla by si snad tak prapodivně odporovat ve svých jednotlivých hlasech — leda že by se odvolala na to, že právě v jejich rozporech se zrcadlí chaotičnost a intelektuální úpadek naší doby. Na mou duši, na tom by něco bylo.

Ale dobrá, máme tu do debaty nové slovo: životní cit. Není to špatné slovo; vyjadřuje citovou dispozici, určité náklonnosti, určité zaostření, určitou receptivitu a reaktivnost. Není pochyby, že člověk deprimovaného životního citu bude jinak reagovat na humor než jiní; ale bude asi v tom směru špatným soudcem. Někomu chybí orgány pro poesii a jinému pro skutečnost; to jsou právě různé životní city. Vidáme opravdu, že člověk, jemuž je dáno těšit se z lyriky, se z božího dopuštění stane divadelním referentem; co dělat, také to pak podle toho dopadá. Máme případy, že tento životní cit bývá strašně uzoučkový ve srovnání se šíří života a kulturního dění; stane-li se takový životní citeček sudím nad živými hodnotami, pak děkujeme uctivě: nic není víc protizivotního než tento případ duchovní dyspepsie. Jednomu kritikovi se dělá špatně, jakmile má přičichnout k triviální realitě; druhý nemůže ztrávit nic, do čeho není kápnuto nabádavosti;

třetí se živí jen vyvařenými problémy, a tak dále; zkrátka těžké klinické případy. Řekli bychom, že kritik by měl mít své kritické orgány v pořádku, že má být mužem silného a širého životního citu, nezúženého vnímání a všestranné reaktivity. Jen takový kritik se může organicky blížit objektivnosti. Ale kritika, která je spolurčována různými druhy životních invalidit, kulturních neuros a osobních insuficiencí — prosím vás, co s tím?

Případ ovšem není beznadějný; zkuste to, je jistě možno cvičit své méně vyvinuté životní city. Nemýlím-li se, kultura a umění může sloužit právě tomuto cviku.

O s o b n o s t.

Jednu námitku mi nikdo z pánů nepodal tak výslovně a pádně, jak jsem očekával, a proto si ji činím raději sám: „K. Č. diletantsky a uboze vytýká kritikům rozpory, jako by nevěděl, že kritické hodnocení je výrazem osobnosti hodnotícího, ve svém úhrnu pak výrazem osobností různých a často protichůdných.“ Tak nějak.

Nuže, považuju za zvláštní dar svého života, že mi bylo přáno potkat a poznat mnoho skutečných osobností. Obyčejně pozoruju, že taková p r a v á osobnost nedekretuje své soudy jménem své osobnosti, nýbrž že se co nejsilněji opírá o fakta, o zkušenost, o jistotu objektivní. Osobnost není poslední instance: tou je duch poznávající a vědoucí. Jsou osobnosti zajímavé a osobnosti veliké. Ty druhé se poznají podle toho, že do sebe pojaly víc obsahu, víc řádu i dramatickosti toho, co slove skutečnost. Nemohu žádat, aby ten neb onen z kritiků byl takovou osobností; ale má se o to aspoň poctivě snažit.

Co myslíte, je vůbec osobnost v kulturním řádu něco hotově daného? Není snad čímsi, co . . . dejme tomu má růst? Stačí-li někomu, že je, jaký je, a že zná a chápe, co znal a chápal dosud, pak je, promiňte, cosi jako boží hovado a snad ani nemá nesmrtelnou duši; má jen tu zásluhu, že zpestřuje podívanou na svět. Umění, kultura, duch jsou nám dány ne proto, abychom k nim zaujímali osobní stanoviska, ale abychom jimi a na nich rozšířili svou osobnost, svůj osobní život, své uvědomění. V kulturním řádu osobnost není přírodní fakt, cosi jako animální individualita, nýbrž stálý duchovní úkol. Nepustím tě, dokud mi nepožehnáš, tak zní příkaz. Pes kropí sokl pomníku a štěká na měsíc; obě je sice výraz psí osobnosti, ale kritika to není. Mohu citovat slova jiného: kritika je zároveň autokritikou. Kritizovat není sebe vyjadřovat, nýbrž na sobě pracovat. Ujišťuju znova: osobnost se při tom neztrátí.

Ano, máte pravdu, takový Nietzsche jménem své osobnosti, svého životního citu, svého světového názoru potíral Wagnera. Ale neračte přehlédnout, že Nietzsche nepsal do novin referátky. Že vystupoval jako bojovník a ne jako zaujatý informátor. Nebudu číst „Fall Wagner“, abych získal mínění o Wagnerovi, nýbrž abych lépe poznal Nietzscheho. Léon Bloy byl zajímavá osobnost; ale jeho výpady proti vrstevníkům nám dávají cennější svědectví o něm než o těch druhých. Kdybychom měli vybrat z českých kritiků zajímavé osobnosti, myslím, že bychom je mohli pohodlně posadit na jednu zahradní lavičku. A to ještě zbývá otázka, je-li kulturní rubrika novin k tomu, aby v ní jeden pán účinně předváděl svou osobnost, nebo spíš k tomu, aby uváděl své čtenáře do uměleckých výtvorů jasněji a hlouběji, než dovedou sami.

O kritikově prožitku.

Budiž řečeno ke cti Fr. Götze, že řekl o něco více než druzí, jak si představuje teoretické základy literární kritiky.

„Čapek zapomíná, že poesie není materiální substrát, nýbrž duchovní skutečnost, v níž není a nemůže být vnější zákonitosti, neboť je to dílo duše, vždy nové a původní, jež kritik poznává prožitkem, sympatií a fantasií, tedy celou svou osobností, takže každé kritické hodnocení je relativní; je v něm vždy vztah určité osobnosti k objektu, jenž dekretuje hodnotu. Kritikův soud vyrůstá ze zážitku hodnoty básnického díla, které uspokojuje nebo neukájí jeho duchovních potřeb a tužeb. Kořeny tohoto zážitku jsou tedy často velmi subjektivní.“

Mohl bych ujistit, že jsem nezapomněl, že poesie není jenom materiální substrát, papír a tisk, nýbrž dílo duše, ale nechme toho. Táží se jen: nachází kritik „prožitkem, sympatií a fantasií“ to, co v díle je, nebo něco, co v díle není? Povídá nám cosi, co se mu jenom zdá, nebo něco, co je v uměleckém výtvoru fakticky uloženo jako výraz, obsah, forma, smysl, strukturální znak a tak dále? Prožitky mohou být všelijaké, do toho nemáme komu co mluvit; ale nesmí si odporovat, je-li řečeno: to a to je v díle. Záliby se mohou měnit od osoby k osobě, od doby k době; na téže básni může jeden nalézt to a druhý ono; staletí mohou objevovat nové a dosud neobjevené znaky a vnitřní zákony velkého uměleckého díla nebo stylového řádu — ale pozor, pánové, abyste se nepokoušeli dokazovat, že téže věci, je-li to umělecké dílo, je přípustno a oprávněno přisuzovat znaky, které se vylučují. To by prostě bylo popření kritiky jako inteligentní činnosti.

Beze všeho: prožitek, fantasie, sympatie a ledacos jiného. Jenže to jsou jen orgány, kterými kritik vniká do díla; to jsou prostředky, jež mu opatřují materiál k jeho poznání. Ale vedle toho je snad něco, co kontroluje prožitek, co jej ověřuje, co soudí a usiluje o správnost soudu. To něco se jmenuje i n t e l l e c t u s, je-li vám snad o tom něco známo, a teprve to dělá z privátních zážitků a dojmů kritiku.

Koukejte se, umělec snad má také prožitek, fantasii a sympatii; ale ono záleží na tom, co z nich udělá, jak je ve svém díle zobjektivuje. Jinak mu ty jeho duševní záležitosti nebudete věřit. Sám prožitek není žádné dílo, ani dílo kritické. Kdyby prožitek všechno omlouval, mohl by se i autor odvolat, že to, co a jak napsal, je prostě jeho zážitek a basta, jaká pak kritika. Uznejte, že takový autor by byl hloupý a domýšlivý.

Umělecký výtvor není prázdná tkanina, do které kritik teprve svým „prožitkem, fantasií a sympatií“ vyšívá libovolný vzor, není něčím polohotovým, co kritik po svém dokresluje — doufám aspoň. Kdyby toto bylo jasno, mnoho by se změnilo: nejen by se soudilo věcněji, ale byl by už jednou také konec s tou ohavnou kritickou pseudolyrikou a pololiteraturou, s těmi slohovými cvičeními, s tím strašným, nabubřelým, hysterickým slovníkem, kde nic není jasný pojem a všechno chce vypadat jako vášnivé a inspirované zření. Známe tu hantýrku velkohubých, květnatých a nepřesných slov; je to pohodlné a zbavuje to věcné kontroly; a tento nečistý bastard literatury a kritiky pomalu už vytlačil schopnost přímého, pozorného kritického vidu.

G e n e r a c e.

„Ale kritik se musí povznést nad privátní mínění,“ pokračuje Götz, „a zjistit, zda to, co je hodnotou jemu, je i hodnotou pro větší celek — na př. pro generaci, jejíž je členem a za níž mluví. Kritik tedy zevšeobecňuje soud a dopracovává se poznání stupně síly, hloubky a životní expansivity

do ba a lidé

Arnošt Pospíšil:

Prokletá generace

Konfese nezaměstnaného.

Šedm let jsme čekali na ten papír, dychtiví a toužící po něm, neboť nás opravňoval, abychom vstoupili do života, do jiné orady světa, než byly učebny. Do boje práce! Tak, teď jsme jej dostali — maturita zůstala za námi jako formalita. A před námi rozevřel se svět, nekonečný a nedohledný, do něhož jsme již většinou nahlédli skulinami. Cítili jsme se silni. Pouštěli nás po čtyřech, desítky, sta a tisíce. Podali jsme si ruce, a každý šel svojí cestou v honbě života a, sami o tom nevědouce, vřadili jsme se do šiků, jejichž kroky duní... Někteří hned a jiní později, tisíce druhů šedé neznámé masy, v níž jsme občas zahlédli známou tvář, která po několik roků trpělivě sedala někde nedaleko nás v lavici. Armáda lidí bez práce a bez chleba.

Rozdělili jsme se na dva tábory. Část zůstala viset v prázdnotě doby, druhá se rozlezla po vyšších učilištích, děsíc se víc a více zítřku, zřetelně poznávajíc, že ji též čeká prázdnota příštích dnů, až se definitivně zavře brána školy. Není řídkým zjevem, že vysokoškolák si prodlužuje schválně studium, „aby něco dělal“, nebo vystuduje na příklad universitu a pak se dá ještě zapsat na techniku. Ovšem to si nemůže dovolit student z chudobné rodiny, a právě těch chudobných je nejvíce.

Oblečení v tmavé šaty, jak rád káže, s radostí šli jsme domů ke svým tátům, k maminkám. Několik bezstarostných dní. Tak jsme setřepali se sebe tíhu sedmi let, pak ruce natáhly se po chlebě, kterým je člověk živ. A kdosi tu skývu vztekla utrl. Tak nemilosrdně, jak to jen dovedl. Zle zelené oči ze tmy zlobně zasvítily.

První kroky.

Práce!!

Tisíce rukou se k ní vztahovalo, zůstávala však studená a nemilosrdná, obdařující štěstím jenom vyvolené. Přišli jsme do života mravně silni a nezničení. Aspoň největší část z nás. Tu druhou přenesla přes propast ruka otce, strýce nebo některého známého, který se znal „tam nahoře“. Byly to často stezky podlouháků, někdy bohatě placené výpalným. Byla nás hezká řada, kteří jsme si řekli: „My lízat kliky nepůjdeme. Někam se už dostaneme sami. Vlastní silou, vždyť nechceme brát peníze zadarmo. Dáváme svou práci“. A lektor zatl zuby: „To by v tom byl čert, abych něco nešel, podám-li si žádosti na všechna místa, která budou vypsaná. Z padesáti nebo ze stovky jistě jedno chytím.“ Lidé rozeběhli se po zemi jako mravenci a jejich žravá kusadla slídila po kořisti.

Každý student je chudý. Jeden víc a druhý méně, ale dohromady je to všechno stejná bída. Až na několik těch miláčků. A tato bída zůstala nám přilepena na patách i po maturitě. Těžko jsme sehnali ty desítky korun na kolky a na všechny ty žádosti; opravdu těžko. Mnozí z nás prodali na to věci velmi milé. Sám jsem vybrakoval pořádně svoji knihovničku. Ale byli jsme silni. Sytilo nás vědomí, že zítra, snad požití bude nám lépe. Až dostaneme práci. Naděje byla mizou těch našich dnů.

S každou žádostí vypustili jsme holubici. Ani jedna z těch holubic se nevrátila s ratolestí.

Tak šly kolem nás dny, týdny a měsíce.

Prázdná cesta.

A přece někteří byli šťastni. Ti, kteří nepřeskočili, ale podlezi. To byla jejich životní „zkouška“. Potkávali jsme se a mluvili jsme s nimi. Jeden měl bratra ve správní radě pojišťovny a proto se tam dostal. Jiného dostala do státní služby politická partaj. Třetímu poštětilo se zas s pomocí jiného. Protekce všude a ve všem stala se samozřejmostí.

Ze zaměstnaných sálalo duševní vyrovnání, lepší život než byl náš, a hlavně: bylo slyšet cinkot jejich peněz. Víte jak nám bylo? Šaty chátraly a hrozily se proměnit v cáry. V mozku vyrojily se myšlenky. Umíraly, ale rodily se nové a nové, mohutné a silné. Myšlenky jdoucí po jiných cestách, než nás učivali chodit naši učitelé. Právo na život a slušné žití, pocit zdeptaných a odkopnutých vhněl v nás jiné proudy. Z našich rtů počala padat zatrpklá slova.

To byl konec naší chuti, konec vědomí síly. Já ne, ale někdo jiný má v hrsti můj život. Musíš umět najít toho anděla. A tak nastala s h á ň k a p o n ě k o m. Někdo, někdo, kdo může, chce a dovede. Pravda, musíš jít lízat kliky, musíš pěkně pokorně smeknout a prosit. Kapituluješ sám před sebou, protože není jiného východiška.

Kroky jdou hledat všemohoucího: N ě k o h o.

Podáváme žádosti.

My mladí nedovedeme si dobře představit doby našich otců, kdy si člověk mohl práci vybrat podle své chuti, svých schopností a svých zálib. Nám doba vnucuje nekonečné dny prázdnoty, za kterých hledáme vysvobození kdekoli a jakékoli. Je hroznou ironií, že víchř nás zpravidla zatlačuje do koutů, kam jsme nejméně chtěli a proti kterým pocítujeme třeba i odpor.

Ze školy nás pustili. Prvé kroky vedou na úřady, jež vydávají osobní průkazní listiny. Těm šťastným smrtelníkům, jichž tátové nejsou obyčejná plebs, postačí, odevzdat je se žádosti na patřičné místo. My ostatní vřazujeme se do tiché fronty nešťastných, která „hledá místo“.

Víte, jak hledá dnešní mladý inteligent místo? První porídí si opisy dokumentů, do nichž investuje poslední koruny doslovně utržené od úst. Je to však hmatání slepého. Proud dělí se na dvě části. Jedna chce se probít vpřed vlastní silou, druhá žene se za přeludem protekce.

Na školní knihy pomalu usedá prach anebo zmizely u antikváře. Premiant, třídní průměr i poslední „smet“ pozorně čte všechny úřední listy a insertní strany všech novin, ke kterým se dostane. Ti ve městech mají aspoň přístup do universitních a veřejných čítáren. Ale mladý inteligent, jehož osud přivázel někde na vesnici, je odríznut od světa bez naděje. Na každé vypsané místo letí obratem žádost. Desítky, sta, tisíce. Tisíce rukou se natahuje, a jenom jeden je krajíc chleba. S počátku snad si někteří říkají: „Tam bych rád šel“, ale s počtem bezedných měsíců roste odhodlání jít všude a ke všemu.

Tak letí do světa na všechny strany tvé curriculum vitae a stereotypní věty, jež už píšeš pak monotonně a zdají se ti být omšelé. Prvé jsou všeobecné, ale s přibývajícimi měsíci nucené zahálky vléváš do nich stále víc tragiky svého já. Každý dopis, který přijde, dovede vzrušit, člověk jej nervosně trhá s tlukotem srdce.

U administraci novin uvidíte vždycky před výpravou listu stát houfec lidí, někdy jsou také rozběhli kolem, povstávají, netrpělivě přešlapují. Mají mozolnaté ruce, ale jsou tu i typy vyložené studentské, některé jako by právě vytáhly z lavic. Šaty vesměs hodně ošumělé. To jsme my, atomy té mládeže, „které patří svět“, jak k nám občas vzletně promluví kapitáni naší lodi. Žel, že teď nám patří jenom prochozené podrážky a ta skutečnost, která nestojí za nic.

Vrháme se na první výtisky. Jediným pohledem přelétáme rubriku „Volná místa“ a pak zastrčíme noviny mrzutě a resignovaně do kapsy. Nic. Tak jako včera a předečtírem, podobně zítra a pozítří.

Jen bílá vrána občas přiletí a tisíce rukou po ní chtěvě sáhne. Objevilo se volné místo. Jeden je šťastný a desítky přišly pozdě, proklínající a vzteklé, když odcházejí. Počínáš věřit, že někteří lidé jsou spolčeni s ďáblem. Jak jinak si vysvětlíš, že na insert, sotva vyšel, neoschlý ještě tiskařskou černí, dostaneš se k hledající firmě nejbližší cestou téměř v úprku, a tam již naleznáš svého konkurenta v plné práci? Nezaměstnaný inteligent obsazuje svými nabídkami všechny inzeráty pod značkou, napřed vždy s jakousi nadějí, pak už zcela mechanicky a později předem přesvědčen, že je to marné. Mnozí, když poznají marnost svého počínání, už ani ty nabídky nepodávají. Škoda psát, škoda papíru a koruny na známku. Rozletělo se jich do světa již příliš mnoho; člověk si ve své bídě honem představuje, co by za ně mohl mít. Tolik toho nutně potřebuje.

Hledáme protekci.

Jednoho dne mladý inteligent pozná, že je sám slaboučký, aby odvalil horu protekce, za níž je jiný, lepší život. Říkám: čím dříve to udělá, tím lépe pro něj.

„Vy podáváte žádosti na vypsané konkursy?“ řekl mi můj známý, redaktor. „To je úplně zbytečné. Ta místa jsou téměř vždy již obsazena a vypisují se d o d a t e č n ě, aby se vyhovělo formalitám. Ale zajděte si za panem X., snad by se něco dalo dělat.“

Díky mu za ta slova. Teď mi bylo jasné, proč ty stovky žádostí mi byly zamítnuty.

Tajemný, mocný, všemohoucí pan X. Každý ho musí mít a musí si ho umět najít. Poněvadž tatínkové za své delší životní éry zpravidla si udělají množství všelijakých známostí, jdou orodovat za své statné syny, už také proto, že jejich šediny více působí. Ke komu jdou? Někde poblíž bydlí pan poslanec nebo jiná veličina. To stačilo k protekci v počátcích zlé doby. Teď byl ovšem i tu šroub hodně utažen. Jen ti opravdu dobří přátelé a známí vlivných pánů mají naději na dobré vyřízení. A ještě často musí se vykoupit protislužbou. Ovšem jsou tu i další známosti: vyšší úředníci, sekretáři stran a konečně známosti s lidmi, kteří mají opět další vlivné styky. Velmi zhusta se tu uplatňují tyto druhé, třetí, ba i čtvrté ruce. Kolik je tu na chudobě parazitů, kteří se dají podmazávat, třeba předem vědouce, že jí nepomohou.

Každý inteligent, hledající místo, se ovšem musí dříve či později dát organisovat do některé z vlivných politických stran. Musí to být strana, která má t. zv. posice. Totiž určitý počet míst obsazuje svými straníky. Dříve stačila k nároku na místo členská legitimace, dnes se již vyžaduje delší členská doba a určitá politická práce pro stranu. Prospěšné jsou zvláště styky s funkcionáři z ústředí. Krise však pokročila tak zhoubně, že ani tito lidé v ústředích si nevědí rady a v chaosu snaží se aspoň smečky nezaměstnané inteligence uchláholit, dát jim jakousi nadějí, že za měsíc, za dva se na ně dostane. Ruce hladové po práci se na čas odtáhnou, ale pak přilézají znovu a znovu, stále víc dotěrné a vyhrůžné. To dav vymyká se z rukou vedení.

Svět v nás a kolem nás.

S dobou jak chátrají šaty a uniká naděje, roste hrubost, i výraz se mění, slova jsou zatrpklá. Žili jsme všichni pokojně, ctili rodiče a milovali svoje bratry, sepjali se přátelstvím s kamarády. A teď pojednou se nemůžeme s nikým shodnout. Všechno tíží, všechno svírá, každý se ti směje, falešně jsou všichni celým svým bytím. Doma ti říkají, aby

ses konečně něčeho chopil. Což, k čertu, nevrháš se po všem, kde jen něco cítíš?! Tak nejraději by člověk s celým tím psím životem sekl, vzal si ranec a šel světem vandrem. Doma už na tebe téměř nemluví, počínají se tě bát, tvých hrubých slov a zlostných pohledů. I kamarádi jsou nějak zlí, cítíš jejich divné pohledy, jejich slova popuzují k hněvu. Přátelství se rozkládá. Jenom druh ve tvém utrpení, jehož ruce také zahálají, je milý a blízký, sléváš se s ním v jeden kompaktní celek, zabalený tvrdou slupkou jakéhosi neurčitěho odporu ke všemu, co je šťastnější než vy.

Středoškolák si málo všímá veřejného života, sociálních zápasů, hospodářství a politiky. Teprve když ho vyženou ze školy a vradí se do stáda bezprávných, počíná vidět a všímat si. Teprve pak si uvědomuje, že je jedním článkem řetězu. Každý výkyv cítí na své vlastní kůži, každé jeho napnutí mu trhá jeho nervy. Vidí celou tu politickou a hospodářskou souvislost, která konec konců má přímo vliv na jeho život a na jeho kapsu. Tak najdou ho dny prázdnoty, kdy chodí bez haláře, potřebný šatů a chleba. Zakousne se do sebe a v duši vrtá elektrická vrtáčka. Snad se na chvíli zastaví, ale pak začne znova. Nevidí všude bídu. Jedni mají hojnost, druzí pláží se životem zdeptaní a odkopnutí. Pro něho je to nejhorší a nejtříživější, že patří mezi ty poslední. Patří k nim a jejich život ho vssává do sebe, dnes těsněji než kdy jindy. A v tom potlačeném nemohou vznikati jiné myšlenky, než volající po vyrovnání protiv za každou cenu. Cítí tu nespravedlivost řádu a prostě nemůže a nesmí se s ním sžít. Prázdne dny ztvární jeho myšlenky, mysl zatvrdne, zatnou se pěsti. A pak, pak cesty vedou všechny k t. zv. extrémům. Nedivte se jim, pro ně není jiné cesty. Což půjdete po cestě, o níž víte, že nevede jinam než nad propast, která se vás chystá pohltit? Vždy raději půjdete cestou jinou, o níž třeba nevíte kde končí, která však dává n a d ě j i lepších dnů.

V nás mladých je smysl pro kolektivum, snad víc než se ví a myslí. Pravda, v této hrozné době se zdá, že egoistické vášně jsou vybičovány až na nejvyšší míru, ale věřte, nepřejeme si nic jiného než zajištění slušného žití pro všechny. Dnešní nespravedlivý řád musí padnout. Naši otcové nám vydobyli svobodu národní, my se bijeme za sociální spravedlnost a za svobodu svého žití. Zdá se nám však, že na tento boj již nestačí svými silami ti, kteří vítězně zakončili první boj. Jsou příliš vzdáleni dnešní době, jejím myšlenkám a jejím proudům. Proto se také neustále prohlubuje propast mezi nimi a námi.

feuilleton

Josef Kodíček:

Rozhovor kritiků

Goetz (spojen telefonicky se všemi kritiky): Čtli jste, velelvažení pánové? ... Ano, Přítomnost, sedmé číslo. Že prý nekonáme svou povinnost. Že prý jsme straničtí a dogmatičtí, kožení a papírovi, dokonce jsme prý fádni, že prý nepoznáváme, nýbrž poučujeme, dokonce je prý korumpováno naše vnitřní prožívání věcí, zbudovali jsme prý falešnou hierarchii hodnot i osob. (Rozpláče se.) Býti dnes v Čechách kritikem — je nejtěžší osud, který tě může potkat.

Rutte: Neplačte, milý Goetzi a netykejte nám, prosím Vás. To dělá Šalda a zní to u Vás trochu falešně. Tentokrát si ovšem musíme Šaldu vážít.

Goetz: Nebuďte tak klíden, mistře. Věc je vážná. Ještě jsou v Čechách lidé, i když nejsou v novinách, kteří si mohou říci, že na tom něco je. Promiňte, pánové... odpusťte laskavě, nemíním se dotýkat..., ale myslím, že nesmíme podceňovat. Ani na Traegra nesmíme zapomenout. Okamžik, prosím laskavě, hned ho také připojím. (Spojuje.)

Traeger: Děkuji, pánové, za důvěru. Ač mlád, dokáži, že jsem muž. Jen klidně pánové, mám z vašeho halasu dojem, že jste trochu opotřebovaní. Nemluwte jeden přes druhého. Nejprve si odpovězte na otázku nejdůležitější: kde se konal rozhovor?

Piša: Útočníci sami doznávají, že to byl rozhovor u kávy.

Všichni: Tedy kávová společnost.

Traeger: To je kavárenská společnost. Račte znamenat: kavárenská společnost.

Všichni: Kavárenská společnost; to je příznačné!

Rutte: Druhý nejdůležitější bod je bezvadné zjištění motivu tohoto útoku. Myslíte, pánové, že je docela vyloučeno, že bychom se těm páňm nelíbili upřímně, tak říkajíc z důvodů věcných?

Goetz: Ale, mistře, jak by bylo možno. Žertujete snad laskavě... To přece je vyloučeno, jen se, prosím, duševním zrakem rozhlédněte...

Rutte: Uznáváme-li tedy, že to je vyloučeno, docházíme k nezvratnému závěru, že útok se nestal proto, že se jim nelíbí, co jsme vytvořili, nýbrž z důvodů, jak bych řekl, osobních...

Piša: No to se rozumí, že osobních.

Rutte: Pak ale, pánové, nebude těžké je polemicky vyvrátit. Pochopte, že na jednoho jejich čtenáře připadá našich sto a buďte jisti, že v tomto boji můžeme počítat na všechny československé rubriky.

Engelmüller: Myslím, že se k nám připojí i emigrantské listy baťušky cara.

Goetz: Vaše slova jsou balsámem do mé pluralistické duše, jejíž mentální cirkulace byla takřka porušena ve své poklidné existenciální. Děkuji vám pánové, zdá se mi, že v temnu naší doby svítá.

Rutte: Ovšem, osobní podnět útoku — a pánové, račte si jasně zapsat — motiv činu je v tomto případě důležitější než čin sám — ten osobní podnět musí být specifikován.

Traeger: Pánové, ač mlád, vidím, že račte mít skrupule zcela starosvětské. Duch doby žádá rozhodnutí energičtější. Což vám není známo, že celá akce jest odpovědí na neúspěch „Tlustého pradědečka“, na hanebné propadnutí „Hordubala“ a zejména na neúspěch Olgy Scheinpflugové?

Engelmüller: Jak ta se, prosím vás, dostává do toho?

Goetz: Pssst, pánové. Ačkoliv býti kritikem v Čechách je nejtěžší osud, který tě — pardon, který Vaše Blahorodí — může potkat... my jsme gentlemani.

Všichni: Ano, my jsme gentlemani.

Engelmüller: Již kritikové z dob Prozatímního divadla bývali gentlemani.

Piša: Ovšem, to by se musilo zjistit historicky, nechci-li říci geneticky. Čapek v témže čísle Přítomnosti totiž praví, že Rozhovor byl určen do tisku již před řadou týdnů.

Rutte: Prosim vás, Čapek.

Traeger: Kdo je Čapek? Je sice pravda, že u rozhovoru byla přítomna asi řada jiných lidí, ale my to prostě nevezmeme na vědomí. Mimo to pomyslete, že Kodíček a Langer tím útokem hájí svou dramaturgickou činnost na Vinohradech.

Piša: Ale matně si vzpomínám, že Kodíček se vyslovoval utřáchně o naši činnosti již v době, kdy sám psával jen kritiky. A letos v létě měl v Českém Slově také jakési útoky na naši kritickou atmosféru. Ten nemíval nikdy žádoucího pocitu solidarity, a když se někdo po kritice svezl — sám se vozil při nesčetných příležitostech — ještě to pochvalně kvitoval. Prosim.

Engelmüller: Kodíček je germanofil a je asi placen z Berlína.

Rutte: Nebuďte dětina, Pišo. I když nás útočníci ujišťují o tom, že už nás dávno mají, abych mluvil jejich zpusťou mluvou, v žaludku, že rozhovor napsali před vyjitím těch knih, nic jim to nepomůže. Přece nevěříte, že jim někdo uvěří věcný podnět útoku? Ale, jak jsem řekl, o podnět, čili motiv, jde především.

Goetz: Dovolil bych si nejuctivěji připomenout, že tento podnět můžeme formulovat hluboce sociologicky. My, prosím, zde s p. radou Engelmüllerem, mistrem Ruttem i jinými, nese-me, jak známo, pochodně nového dne, nové doby, přeměny temného světa v jas. —

Engelmüller: ... promiňte, že vás přerušuji, opravdu také bych rád nesl pochodně nové doby, ale musím se nejprve poradit v redakci s drem Nikolauem a Borským. —

Goetz (rozehrává se):... a útok Čapkovy společnosti na kritiku je defenzivní útok literární skupiny, jež pocituje, že

se rozchází, s cítěním doby a napadá tedy kritiku z pocitu vlastní úzkosti a nejistoty...

Engelmüller: Krásně řečeno, ti relativisté nikdy nechápali jas mé pochodně, jsou to noční temnotní ptáci.

Goetz: Ano, rozešli se s myšlenkami nového světa, které vnášíme my do písemnictví a ač o to velmi usilují, nedovedou pochopiti zitrku, jehož představiteli jsme zde my s p. radou Engelmüllerem; jejich intelekt, cit i poznání na to nestačí.

Engelmüller: Krásně řečeno, člověk přímo okřeje, když se mu v tak pozdním věku dostane dostučinění.

Goetz (se rozehrává): A to jest, pánové, věcný podklad této defenzivní ofensivy, tento pocit rozlomu mezi rozměklými humanisty a pragmatisty a mezi námi, kdož znamenáme zde, s p. radou Engelmüllerem a mistrem Ruttem i s ostatními přidruženými, nový svět.

Teige: To jste poznal teprve teď?

Goetz: Dovolují si upozornit na svou studii z r. 1926, tedy před osmi roky, kdy jsem řekl v podstatě vše, co jsem formuloval dnes. Jest sice pravda, že od té doby jsem se několikrát přihlásil k pragmatické generaci a dokonce i v Přítomnosti samotné, ale ta generace sama to nevěděla na vědomí a proto to škrtám. Račte, pánové, pochopit, že člověk se vyvíjí.

Teige: Ale u vás je ten vývoj nějak rychlý a měňavý.

Goetz: Pardon, je to vývoj v duchu doby. I doba je rychlá a měňavá.

Rutte: Nezapomínejme, že nápor, který se tu stal na kritiku, jest jednak pokusem o kulturní diktaturu, jednak útokem na svobodu kritiky a slova vůbec.

Piša: Ano, řici takto paušálně, že naše kritika je věcně i mravně chabá, není nic jiného než útok na svobodu slova.

Soldán: Fašismus, jehož představitel jest Čapek a jeho druhové, má životný zájem na tom, aby byla potlačena svoboda kritiky. To je politicko-sociální důvod jejich vystoupení.

Rutte: My v Národních Listech a zde pan rada Engelmüller v Národní Politice svorně bojujeme proti fašistické reakci, projevující se v duchu této kavárenské společnosti Olympánů.

Fischer: V boji proti fašismu jsem s vámi zajedno.

(Zvoní telefon z Brna.)

Arne Novák: Je prý úkolem kritiků věřit na stráni vysokou jako hajný. Co však je konečným cílem hajného?

Všichni: Odstřelit! Odstřelit!

Engelmüller: Ovšem, jsou někteří lidé, kteří se domnívají, že úkolem hajného je především hájit. Ale to jsou zaostalci.

Všichni: Ovšem, zaostalci.

Novák: Já se po desetiletí snažím věřit vysokou, ale vidím jen jeleny.

Engelmüller: Naši předkové se ovšem domnívali, že právě jeleni jsou vysoká. Aby tu nebyl omyl jako s oním skřivanem, který, dovoluji si poznamenat, neseďává na větvi.

Goetz: To jsou výtky, svědčící o přizemním naturalismu. (Do telefonů zazní zoufalý výkřik.)

Konrád: Anch' io sono pittore!

Fischer: Naše kritika nemůže se měřit s cizí, protože naši kritikové jsou špatně placeni. Nemohou se věnovati jen kritice; nemohou z ní žiti. Nemají dosti času. Nemám pravdu?

Všichni: Jak byste neměl pravdu.

Fischer: Na příklad tady p. Engelmüller. Jaké je vaše skutečné zaměstnání?

Engelmüller: Já jsem, prosím, na pensi.

Fischer: A vaše Rutte?

Rutte: Já piši, prosím, kritiky.

Fischer: A co vy, Pišo?

Piša: Já také piši kritiky.

Fischer: Nezapomínejme na Vodáka!

Všichni: Ten je také na pensi a také piše kritiky.

Fischer: Tak vidíte, pánové, že se naši kritikové nemohou kritice dostatečně věnovat. To ani nemluví o Konrádovi a Hilbertovi, kteří také piši kusy.

(Zazní zoufalý výkřik.)

Konrád: Anch' io sono pittore!

Fischer: Naše kritika nemá odborové organizace.

Rutte: Ovšem, jak by mohla dobře psát bez odborové organizace?

Fischer: Proto také nemá moc. V Berlíně ano, tam je soudržnost, organizace.

Rutte: U nás opravdu kritika nemá moc, poněvadž není organizována a poněvadž je špatně placena. My máme na-

dopisy

O primátora Baxy

V Praze dne 6. března 1933.

Vážený pane redaktore!

V 8. čísle „Prítomnosti“ jste otiskl článek „O pořádek na pražské radnici“, podepsaný A. J. U. Článek ten obsahuje nesprávná a nespravedlivá tvrzení, týkající se primátora dra K. Baxy. Ježto je jmenovaný členem klubu československých národních socialistů, pokládáme za svou povinnost zaujmouti k věci stanovisko.

Primátor dr. Karel Baxa vzhledem k své jistě záslužné minulosti, vzhledem k službám, které prokázal Praze v nejtěžších začátkách života sjednoceného hlavního města, vzhledem k své poctivosti a nezištnosti, kterou osvědčil na všech místech, na něž byl povolán nebo postaven, vzhledem k své korektnosti, konciliantnosti a taktu, jež mu dosvědčí každý, kdo s ním přišel v pracovní styk, a vzhledem k příkladné trpělivosti ve velmi nesnadných situacích, vyplývajících z dnešního způsobu politických a stranických bojů, a konečně i vzhledem k svému věku, v němž si však zachoval tolik síly a svěžesti, že se svému úřadu věnuje v takovém rozsahu, jaký by mohl býti příkladem jiným veřejným funkcionářům, jistě si plně zaslouhoval před veřejností, která nerada chápe nezdržané příznivé vlastnosti a zásluhy, ale ochotně zveličuje i jen naznačené vady, aby o něm bylo psáno jinak, než se stalo.

Jsme si plně vědomi toho, že poměry v obecní správě pražské nejsou takové, jakých bychom si přáli my i on, a že v mnohém směru je změna nutná a žádoucí. Ale za to nemůže býti činěn odpovědným primátor, neboť ten chod věcí a jednání řídí a to přirozeně podle vůle těch, kdo jsou ochotni účastníci se pozitivní práce a odpovědnosti. Na tom, proč nejsou poměry takové, jakých bychom si přáli my a patrně také autor Vašeho článku, je spoluvinná velká řada činitelů. Jsou to mimo jiné dnešní metody veřejné správy, plynoucí ze stranické a politické rozvášněnosti a ze snahy některých činitelů vytěžit ze správy obce co největší jednostranný prospěch, i když třeba jen zdánlivý, pro stav nebo vrstvu tou kterou stranou zastupovanou, ať v pozitivním nebo negativním smyslu, to znamená něčeho dosáhnouti nebo něco zatajiti, co skutečně nebo domněle prospívá některé části, třeba i na škodu celku. Spoluvinnou je občanstvo, které leccos ví, mnoho povídá, ale není ochotno dáti materiál k vyšetření a důkazu, aby se zjednala náprava. Spoluvinnou je dnešní nespravedlivý způsob kritiky veřejných věcí, který posuzuje a hodnotí návrhy a činy podle toho, od koho jsou, a ne podle jejich skutečné hodnoty. Uvážíme-li, kolik stran a skupin volebních s úplně různým i protichůdným programem je účastno ve správě hlav. města Prahy, to znamená v řízení věcí také drobné hospodářské správy, kde otázky jinde svěřené jednotlivci projednávají celé sbory, uvážíme-li, jak velká část členů tohoto zastupitelstva se neúčastní odpovědné práce v rámci platných zákonů, omezujíc se na dělání překážek nebo na demagogické návrhy a útoky, tvrdíme, že právě v této době a v dnešních poměrech je úkol primátora svrchovaně nesnadný. A jestliže přes všechny ty nesnáze bylo dosaženo takových pracovních výsledků, na jaké může Praha ukázat aspoň v některých odvětvích, pak je spravedlivé přiznat právě za to značnou zásluhu zejména osobnosti primátora dra Karla Baxy, kterému jeho životní zkušenosti, bezvadná minulost, vzácná snášenlivost a nestrannost, jakož i vzorné respektování mínění druhých umožňuje plnění těžkého jeho úřadu. Je nesnadné pomyslet, s jakými nesrovnatelnými jinými nesnáze by pracoval a jakých výsledků by se dodělal na jeho místě člověk, který by měl ty vlastnosti, jež po primátorovi

nejvýš jen tu moc, že se děje, co chceme, že si odstřelíme nějakého toho jelena, a že nějakého toho křečka povýšíme na daníku. Stojí to za řeč? V Německu by si opravdu funkcionář netroufal na kritiku takhle.

Piša: Avšak slyšel jsem, že tam sami kritikové leckdy vystupují proti kritice. Jistě to ovšem nevím.

Engelmüller: No ovšem, Německo, to si asi ten Kodíček zase odtamtud vzal vzor.

Fischer: Ale, táží se, směl by v Německu divadelní funkcionář takto vystoupit? Nebyl by na jeho divadlo vyhlášen bojkot?

Rutte: My bojkot nevyhlásíme; vyřídíme si to jinak.

Goetz: Ovšem, že si to vyřídíme. Je svrchovaně naivní názor, že by mohli být ovlivňováni osobnosti tak výrazné, jakým mám čest podléhat, a je svrchovaně hrubý názor na neostýchavost divadelního funkcionáře v propagaci pro dílo ústavu, jemuž slouží. Lidé jsou chytřejší a čestnější než jak je vidí různí nafoukanci.

Piša: Ano, nafoukanci, kteří prý dokonce tvrdí, že ve zdánlivé jejich nafoukanosti je více skromné pokory než můžeme pochopit my, kdož jsme skromní.

Goetz: Všimněte si, prosím, toho obratu: „než můžeme pochopit...“, není-li tohle nafoukanost, v níž se poří Shakespeare se Shawem, tak už nevím. Mohl bych p. Kodíčkovi, který mne obviňuje, říci, co řekl tam a onde, ale já to neřeknu, totiž řeknu to tak, jako bych neřekl, co jsem řekl. On to sice neřekl, ale já přece mohu říci, že neřeknu, co jsem řekl, že to řekl. Konečně záleží vždy především na výsledcích propagandy.

Konrád (zoufalý hlas v telefonu): Anch' io sono pittore!

Pachmayer (k Engelmüllerovi): Prosim vás, pane rado, neručte být Hebrej, nebo, jak bych to řekl, israelita?

Engelmüller: Já nejsem, prosím, žid, já jsem podoben Cézanneovi.

Pachmayer: Ale umíte hebrejsky? Co znamená ten hebrejský křik v telefonu?

Engelmüller: To není křik hebrejský, to je italština.

Pachmayer: A co to, prosím, znamená?

Rutte: To znamená: také já mohu někdy zřezat Hilberta!

Pachmayer: Ach, tak!

Fischer: Ale, pánové, jak můžete v době tak vážné, kdy sousední říše hoří, parlament hoří, sociální ráj hoří, jak se můžete věnovat utkáním o takové malichernosti? Připomínáte mi skoro ty dvě postavy z Wedekindovy Franzisky, stále mluvící o umění, zatím co svět se řítí do propasti. Poroučím se.

Engelmüller: Opravdu, svět se řítí do propasti. Kam chvátáte, pane profesore?

Fischer: Jdu si připravit poznámky na příští debatu o kritice.

Goetz, Rutte: Nezapomeňte nás včas zpravit o obsahu, pane profesore, abychom se mohli dokonale připravit na své diskusní improvizace.

Zatím tedy formulujeme: útok je paušální a generalisuje...

Piša: Ale, pánové, zdá se mi, že útok sám mluvil o své paušálnosti a vykládal ji jakýmsi, ač ovšem zase nafoukanými, metodickými příklady.

Rutte: Nebere se na vědomí. Budou se tak dlouho opakovat tvrzení, až...

Goetz: Stříbrný měl s takovou metodou znamenité výsledky...

Rutte: Pak se bude volat: konkréta a doklady!

Goetz: A budou-li ohlášeny, zvolá se, jak jsou malicherné!

Rutte: Pak se postaví these o útoku jako odpovědi na špatné kritiky...

Goetz: Jako o náporu na kritiku vůbec a svobodu slova...

Traeger: Postaví se these, že čapkovská generace je dávno odbyta a že se, útočíc, hájí...

Goetz: Připojují se všechny novinářské šifry republiky...

Rutte: Krajiní levice, již nejsme nebezpeční my, nýbrž leví demokraté, bude tvořit chor...

Piša: Hodí se na ně ta paušalisace...

Rutte: Nazvou se nafoukanými Olympany...

Goetz: Odbytými starci!

Traeger: Zbabělci!

Všichni: A byl by v tom čert, aby se při solidaritě všech novinářských rubrik nevyvrátil z kořene tento nafoukaný plevel!

Duch Banquo: Opravdu?

tak důrazně žádá pisatel Vašeho článku, ale neměl kvalit současně také Baxových.

Pokud jde o konkrétní věci, jež Váš článek vytýká primátoru dru Karlu Baxovi, rače vzítí laskavě na vědomí, že nebylo jeho snahou, aby bylo utuláno něco ve známé věci Dobytčí a masné pokladny, nýbrž naopak, že on přesto, že jde o společnost s ručením omezeným, která nepodléhá jeho doзору jako primátora, usiloval a přičinil se o to, aby věc byla důsledně vyšetřena a učiněno trestní oznámení; vymohl to i přes značně odchylné mínění jiných činitelů.

Také v řadě jiných případů byl to právě on, jenž naléhal na to, aby jakákoli nesprávnost, o níž se dověděl, byla vyšetřena a napravena. Mohli bychom Vám dokonce uvést případy, které svědčí v tomto směru o horlivosti, jakou bychom jinde sotva našli.

Je také mylná domněnka, že není o řadě důležitých věcí řádně informován, a je nespravedlivé, je-li činěn odpovědným za nedostatek horlivosti některých jiných činitelů radniční správy. Primátor má pro obecní zájmy a otázky obecní správy nejživější zájem, a každý referent jistě potvrdí, že kdykoliv ho informoval a vyžádal si od něho podporu v kterémkoliv směru, že se mu jí vždycky plnou měrou dostalo, byl-li primátor přesvědčen o správnosti jeho úsilí. Jsou-li stížnosti do nedostatečné nebo nedobré činnosti některých činitelů, ať úředních nebo volených, pak je i v tomto směru třeba žádati po všech zúčastněných správních skupinách a po voličstvu vůbec, aby mělo na mysli a od svých zástupců žádalo vždycky jen uplatňování zájmů celku a nikoliv zájmů osobních nebo dílčích.

Věříme, že měl autor článku na mysli prospěch Prahy, ale překvapila nás nespravedlnost jeho úsudku o primátoru dru Baxovi, viny, jež na něho skládá, i některé obraty článku — naproti tomu nás už nepřekvapuje skutečnost, že se našli jednotlivci, jak jest u nás obvyklé, kteří místo aby zpytovali své svědomí, zda v soudu veřejnosti i v tomto článku nepyká primátor za jejich viny, za jejich činnost nebo nečinnost, hledají autora článku nebo pramen jeho informací nebo obviňování z různých důvodů jinde, než kde skutečně jsou, t. j. po případech také v jejich jednání.

Domníváme se, pane redaktore, že nám nebudete vykládati ve zlé tento dopis, naopak že jej pochopíte po uvážení jeho obsahu, a jsme s projevem opravdové úcty

členové představenstva Klubu československých národních socialistů na Staroměstské radnici:

*Gustav Šmejč, Jar. Haubensıld, Žipek Alois, Möllzer,
B. Kubičková.*

K debatě o kritice

Vážený pane redaktore, prosím, byste laskavě v zájmu pravdy a spisovatelské cti otiskl v nejbližším čísle „Přítomnosti“ tyto poznámky k článku p. Josefa Kodíčka „Po rozhovoru o kritice“, který jste uveřejnil v 9. čísle Vašeho týdeníku:

Josef Kodíček načrtl v 9. čísle „Přítomnosti“ mezi jinými i můj kritický profil, který ukončil dokladem, jak vypadá vpravdě „hluboká vážnost, s jakou pojmám kritiku“:

„Po představení Waltrova dramatu „Velké umění babické“ potkal jsem se, chvátaje na elektriku, s M. Ruttem. Ptal se mne, kdo je ten neznámý Walter. Řekl jsem mu, že to je vý-

znamný spisovatel nizoněmeckého původu. Dr. Rutte se však přeslechl a udělal z Nizoněmce — Nizozemce, a analysoval dílo s hlediska tohoto — nizozemství. Nemýlím-li se, mluvil tu o jiném příbuzném velkém Nizozemci: o Beethovenovi . . . Takto se připravují kritikové na vážná duchovní díla.“

K tomu podotýkám:

1. Není pravda, že jsem pokládal R. Waltra za Nizozemce. Hned na čtvrté řádce svého referátu, jenž vyšel v Národních listech ze dne 11. prosince 1928 čís. 342, mluvím výslovně o „novém německém dramatikovi R. Waltrovi, a o několik řádek níže označuji jeho Sokrata za „athénského Karl Krause“, což je opět filiace z německé literatury.

2. Není pravda, že analysoval dílo Waltrovo s hlediska jeho nizozemství. V celém mém referátu není ani stopy po nějakém rasovém výkladu, a slovo „nizozemský“ vyskytuje se v něm pouze jednou, kdy jím rozlišuji etický idealismus Waltrův od etiky Shawovy („Pod idealismem Waltrovým pociťujete hutnou krev Nizozemčana“). Z citátů uvedených sub 1, je zřejmo, že nepokládám Waltra za Nizozemčana, nýbrž že vyznačuji těmito slovy pouze jeho umělecký typ a kulturní příslušnost. R. Walter je Dolnoněmec (narodil se ve Wülflu u Hannoveru), a Dolnoněmci, jak známo, patří kulturně i rasově do jedné oblasti s Nizozemčany.

3. Není pravda, že mluvím v souvislosti s Waltrem „o jiném příbuzném velkém Nizozemci Beethovenovi“, nýbrž je pravda, že jméno Beethovenovo nevyskytuje se vůbec v mém referátě ani v této, ani v jiné souvislosti, a že je pouhým výplodem obraznosti Jos. Kodíčka.

Dr. Miroslav Rutte.

Vážená redakce!

Pan Josef Kodíček ve svém článku proti divadelní kritice v Přítomnosti č. 9 píše o mé referentské činnosti:

„Chce-li raniti někoho ve správě divadla, klidně označi dánského klasika Oehlenschlägera za Němce.“

Jelikož ve svém divadelním referátu v Národní politice o Oehlenschlägerově „Lampě Aladinově“ v úpravě Ervína Magna, otištěném dne 23. prosince 1928 napsal jsem zcela zřetelně že: „Vedle Rob. Waltera a H. Müllera dochází též k německo-dánské kouzelné pohádce, zdouhavé a nudné, kterou významný dánský básník A. B. Oehlenschläger napsal za prvních svých literárních rozběhů na námět z „Tisíce a jedné noci“, — není pravda, že označuji dánského klasika Oehlenschlägera za Němce, ale je pravda, že za autora hry označuji výslovně významného dánského básníka Adama B. Oehlenschlägera.

Rovněž není pravda, co pan Kodíček tvrdí, že jsem: „Přivodně tuhý Hilarův odpůrce, rázem změněný v bonhoma, když Hilar ovládl situaci“, ale je pravda, že jsem již v anketě „Národních listů“ ze dne 24. září 1920 č. 264 (tehdy jsem ještě nebyl div. referentem Nár. politiky) označil dr. K. H. Hilara za jedině možného nástupce Kvapilova, jakožto zkušeného a schopného vůdce činohry Nár. divadla, stejně tak v „Zlaté Praze“ roč. 1920—21 str. 47, a když r. 1923 došlo po prvé k ustavení státních divadelních cen, že jsem, jakožto člen poroty navrhl Hilara k vyznamenání státní cenou za režii.

Karel Engelmüller.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.)

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a j. nepostradatelných pomůcek kancelářských i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Ceska 16.